

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Π.Μ.Σ. ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ & ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Η Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας ως Έκφραση των Διεθνών Σχέσεων –

Το Παράδειγμα της Μέσης Ανατολής και του Ισλαμικού Κράτους

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Άννα Κοκορίγκου

Αθήνα, 2017

Τριμελής Επιτροπή:

- Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)
- Γκόφας Ανδρέας, Επίκουρος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου
- Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Άννα Κοκορίγκου, 2017

All rights Reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ' ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς την συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δε δηλώνει αποδοχή των γνώμων της συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Εισαγωγή (σελ. 4-6)
- Πρώτο Μέρος

1.1. Η Θεωρία του Ρεαλισμού (σελ.6-8)

1.2.Οι έννοιες της «τρομοκρατίας» και του «οργανωμένου εγκλήματος» (σελ.8-12)

1.3.Η «γέννηση» του Ισλαμικού Κράτους (σελ.12-15)

- Δεύτερο Μέρος

2.1. Οι κύριες ροές χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (σελ.15-16)

2.2. Τα βασικά «κανάλια» χρηματοδότησης της τρομοκρατίας: το τραπεζικό σύστημα και το σύστημα «hawala» (σελ.16-22)

2.3. Κέρδη από Νόμιμες Επιχειρήσεις (σελ.22-26)

2.4. Παράνομα κέρδη από δραστηριότητες που «παρακάμπτουν την νομοθεσία»: Οι Δωρεές & Ο Ρόλος των ΜΚΟ και άλλων οργανώσεων & ιδρυμάτων (σελ.26-32)

2.5. Χρηματοδότηση από Ξένες Κυβερνήσεις (σελ.32-39)

2.6. Έσοδα από παράνομες & εγκληματικές δραστηριότητες (σελ.39-54)

- Αντί Επιλόγου: Μια ανασκόπηση του «φαινομένου» του ISIS: Αδυναμίες του διεθνούς συστήματος & προκλήσεις για το μέλλον (σελ.54-58)
- Βιβλιογραφία (σελ.58-63)

Εισαγωγή

Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι ζούμε σε μια καθοριστική περίοδο αυτού του αιώνα όσον αφορά τις Διεθνείς Σχέσεις, η οποία θα μπορούσε ενδεχομένως να χαρακτηριστεί από μία βασική έννοια: αυτήν της παγκοσμιοποίησης. Η συρρίκνωση του χρόνου και του χώρου μέσα από την ανάπτυξη της τεχνολογίας, επέτρεψε την σχεδόν ανεμπόδιστη ροή αγαθών και ιδεών πέρα από τα σύνορα των κρατών, ενώ παράλληλα δημιούργησε μια σύνθετη παγκόσμια οικονομία, η οποία σήμερα κατέχει πρωταγωνιστικό ρόλο στο διεθνές σύστημα. Παράλληλα, η παγκόσμια πολιτική είναι πιο ρευστή από ποτέ. Η μεταψυχροπολεμική εποχή, που ανέδειξε τις Η.Π.Α. ως ηγέτιδα δύναμη ενός μονοπολικού συστήματος, έδωσε σταδιακά τη θέση της σε μια νέα πραγματικότητα όπου διάφορες δυνάμεις αναδύονται ως σημαντικοί περιφερειακοί παίκτες, στρέφοντας το διεθνές σύστημα προς την πολυ-πολικότητα. Όλες αυτές οι εξελίξεις δε θα μπορούσαν να αφήσουν ανεπηρέαστες τις έννοιες της κρατικής κυριαρχίας, των εθνικών συμφερόντων ή, ακόμη, και της ασφάλειας. Σε αυτό συνέβαλε, φυσικά, η εντατικοποίηση των περιφερειακών συγκρούσεων ανά τον κόσμο, αλλά και ο εκσυγχρονισμός των τρομοκρατικών οργανώσεων, που λόγω της παγκοσμιοποίησης απέκτησαν δυνατότητες χωρίς ιστορικό προηγούμενο.

Ενδεικτικό παράδειγμα του είδους των προκλήσεων που αντιμετωπίζει το διεθνές σύστημα σήμερα αποτελεί ο χώρος της Μέσης Ανατολής, ο οποίος ταλανίζεται από αιματηρές περιφερειακές συγκρούσεις, έντονες πολιτικές κρίσεις, αντιμαχόμενα εθνικά συμφέροντα, αλλά και την εμφάνιση νέων «παικτών» που διεκδικούν τη θέση τους στην περιοχή, με το βλέμμα στραμμένο εχθρικά προς τη Δύση. Η τελευταία, αυτή, περιγραφή ταιριάζει στο Ισλαμικό Κράτος, μια ιδιόμορφη τρομοκρατική οργάνωση, η οποία κατόρθωσε σε μικρό χρονικό διάστημα να γιγαντώσει την επιρροή της, να επεκταθεί εδαφικά, και να αποτελέσει σοβαρή απειλή για το διεθνές σύστημα, καθώς έφτασε πολύ κοντά στην δημιουργία ενός κράτους στην περιοχή. Ένα κράτος χωρίς διεθνή νομιμοποίηση, αλλά με πραγματική υπόσταση, που ενδεχομένως θα είχε δημιουργήσει ένα νέο status quo στη Μέση Ανατολή, εάν οι δυνάμεις που συντάχθηκαν ενάντια στην Τρομοκρατία δεν είχαν κατορθώσει να το περιορίσουν μέσα από οικονομικές κυρώσεις και μια επιτυχημένη στρατιωτική καμπάνια.

Σε κάθε περίπτωση, το λεγόμενο ISIS αποτέλεσε στο διάστημα της μεγάλης ακμής του ένα «φαινόμενο» όσον αφορά την τρομοκρατία. Η οικονομική ισχύς του ήταν αυτή, μεταξύ άλλων στοιχείων, που του επέτρεψε να πραγματώσει στόχους που άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις με μεγαλύτερη ιστορικά πορεία δεν ήταν σε θέση να επιτύχουν. Αυτή η πρωτοφανής οικονομική ισχύς δημιουργεί, με τη σειρά της, μια κυρίαρχη απορία: «Που βρίσκει τα χρήματα της μια τρομοκρατική οργάνωση;». Αυτή η απορία αποτελεί και το βασικό ζήτημα που φιλοδοξεί να διερευνήσει η παρούσα εργασία. Μέσα από μια καταγραφή των μεθόδων που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, αλλά και των βασικών παικτών του διεθνούς συστήματος που εμπλέκονται σε αυτήν, με αφορμή την περίπτωση του ISIS, θα επιχειρηθεί η καλύτερη κατανόηση του νέου «εργαλείου» που έχουν στα χέρια τους οι σύγχρονες τρομοκρατικές οργανώσεις: την οικονομία. Παράλληλα, θα εξεταστεί – στα πλαίσια της θεωρίας του ρεαλισμού – πώς το Ισλαμικό Κράτος κατόρθωσε, αξιοποιώντας αυτό το εργαλείο, να μετατραπεί από συμβατική τρομοκρατική οργάνωση σε παρ' ολίγον κράτος, απειλώντας την ισορροπία ισχύος στη Μέση Ανατολή, και προκαλώντας την αντίδραση των δυνάμεων της Δύσης.

Αναφορικά με την δομή της εργασίας, αρχικά θα δοθεί το θεωρητικό πλαίσιο της ανάλυσης, δηλαδή θα γίνει μια αναφορά στη θεωρία του ρεαλισμού, καθώς και μια προσπάθεια αποσαφήνισης των βασικών εννοιών της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, που συχνά συγχέονται, ιδίως στα πλαίσια του ζητήματος της «χρηματοδότησης της τρομοκρατίας». Έπειτα, θα γίνει μια αναδρομή στην δημιουργία και την εξέλιξη του Ισλαμικού Κράτους, με σκοπό να αναδειχθούν μέσα από αυτό όσο το δυνατόν περισσότερες πηγές και μέθοδοι χρηματοδότησης της σύγχρονης τρομοκρατίας. Για το σκοπό αυτό, θα χρησιμοποιηθεί ο διαχωρισμός των κύριων χρηματοδοτικών ροών με βάση τις πηγές τους, που αξιοποίησε η ειδικός σε ζητήματα χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, Loretta Napoleoni. Επιπλέον, θα αναλυθούν δύο πολύ βασικά «κανάλια» που χρησιμοποιεί τόσο το ISIS, όσο και άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις, για την μετακίνηση των κεφαλαίων που διαχειρίζονται: ο τραπεζικός τομέας και το εναλλακτικό σύστημα πληρωμών «hawala», που είναι ιδιαίτερα δημοφιλές στο χώρο της Μέσης Ανατολής που εξετάζεται. Σκοπός αυτής της ανάλυσης είναι να καταστεί πιο ξεκάθαρος ο ρόλος της χρηματοδότησης της

τρομοκρατίας ως έκφραση των διεθνών σχέσεων, καθώς μέσα στο πλαίσιο αυτής, έρχονται συχνά στο προσκήνιο τα συμφέροντα των κρατών αλλά και εντοπίζονται αδυναμίες του διεθνούς συστήματος, τις οποίες οι τρομοκρατικές οργανώσεις δύνανται να εκμεταλλεύονται, ώστε να ισχυροποιηθούν. Τέλος, θα γίνει λόγος για τις αδυναμίες αυτές, αλλά και για τις προκλήσεις που ενδέχεται να αντιμετωπίσει η διεθνής κοινότητα στο άμεσο μέλλον, πάντα με σημείο αναφοράς το Ισλαμικό Κράτος.

Πρώτο Μέρος

1.1. Η Θεωρία του Ρεαλισμού¹

Διαχρονικά, η ρεαλιστική παράδοση χαρακτηριζόταν από την πεποίθηση ότι το κύριο συστατικό των διεθνών σχέσεων είναι η σύγκρουση. Πρεσβεύοντας ότι το διεθνές σύστημα είναι άναρχο, δηλαδή απουσιάζει από αυτό μια παγκόσμια ρυθμιστική αρχή που θα επιβάλλει την τάξη, οι δρώντες μέσα σε αυτό το σύστημα βασίζονται αποκλειστικά στις δικές τους δυνατότητες για να κερδίσουν τη θέση τους στον κόσμο. Πρωταγωνιστικό ρόλο, ως δρώντες, έχουν τα κυρίαρχα κράτη. Παραδοσιακά, ο ρεαλισμός είναι μια κρατο-κεντρική θεωρία, όπου οι μη-κρατικοί δρώντες αποτελούν «δρώντες μικρότερης σημασίας». Πολλοί αναλυτές προσάπτουν στον ρεαλισμό πως ακριβώς αυτή η προσήλωση του στο «κράτος», τον εμποδίζει να αναγνωρίσει τη σημασία των αναδυόμενων παικτών στο διεθνές σύστημα, από διεθνείς οργανισμούς μέχρι και τρομοκρατικές οργανώσεις. Ωστόσο, αυτή η κριτική είναι μόνο μερικώς αλήθεια. Ο ρεαλισμός δεν αναγνωρίζει τα κράτη ως κυρίαρχους παίκτες από αφέλεια ως προς την σπουδαιότητα των υπόλοιπων παικτών, αλλά επικεντρώνεται σε αυτά καθώς η κρατική δομή και λειτουργία, το «κράτος» με τη μορφή που έλαβε κατά την σύγχρονη ιστορία, δεν ξεπεράστηκε από καμία άλλη μορφή οργάνωσης, παρά τις μεγάλες προκλήσεις που αντιμετώπισε.

Στα πλαίσια της θεωρίας του ρεαλισμού, τα κράτη θέτουν ως βασικές τους προτεραιότητες την εθνική ασφάλεια και την επιβίωση, και επικεντρώνονται στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους και την αύξηση της ισχύος τους, ώστε να

¹ Για τη συγγραφή αυτού του κεφαλαίου χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από: Jackson R. – Sorensen G., *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων: Η σύγχρονη συζήτηση*, μτφ. Κωνσταντινίδης Χ., Αθήνα, Εκδόσεις Gutenberg, 2006

βελτιώνουν τη θέση τους στο διεθνές σύστημα. Με δεδομένη την κατάσταση αναρχίας που περιβάλλει τα κράτη, σύμφωνα με τους ρεαλιστές, τα κράτη δεν μπορούν ποτέ να φτάσουν σε μια κατάσταση απόλυτης εμπιστοσύνης και σύμπλευσης μεταξύ τους, ούτε ακόμη και στην σύγχρονη εποχή, όπου η παγκοσμιοποίηση και η πολύ-επίπεδη οικονομία τα έχουν οδηγήσει σε στενές συνεργασίες. Οι συνεργασίες αυτές, κατά τον ρεαλισμό, βασίζονται σε κοινά συμφέροντα των κρατών, και δεν δύνανται να μεταβάλλουν ριζικά την «πραγματικότητα» του ανταγωνισμού μεταξύ τους. Ο ανταγωνισμός αυτός ώθησε τους ρεαλιστές να διατυπώσουν άλλη μια θεμελιώδη έννοια για τη θεωρία τους: αυτή του διλλήματος ασφαλείας. Τα κράτη, στα πλαίσια του άναρχου συστήματος, αισθάνονται διαρκώς ανασφαλή, με αποτέλεσμα, βασική τους μέριμνα να αποτελεί η διεθνής σταθερότητα, η «ισορροπία ισχύος», και η ορθή αξιολόγηση των απειλών για την ασφάλεια τους, καθώς και των μέσων που θα αξιοποιήσουν για να αντιμετωπίσουν την εκάστοτε απειλή.

Εκ πρώτης όψεως, η ρεαλιστική θεωρία, με την απορριπτική της στάση απέναντι στους μη-κρατικούς δρώντες ίσως να μην φαίνεται ως η πιο κατάλληλη να προσεγγίσει το ζήτημα του Ισλαμικού Κράτους και της θέσης του στη Μέση Ανατολή. Η πιο συνήθης ανάλυση, εξετάζει υπό το πρίσμα του ρεαλισμού μόνον την αντίδραση των κρατών σε διάφορες απειλές για την ασφάλεια τους, όπως αυτήν της τρομοκρατίας. Ωστόσο, το παράδοξο που συνιστά η συγκεκριμένη τρομοκρατική οργάνωση είναι ακριβώς το γεγονός ότι επεδίωξε, - παρ' ότι αποκήρυττε το διεθνές σύστημα και επεδίωκε την καταστροφή του και την αντικατάσταση του από ένα τελείως διαφορετικό μοντέλο - να σχηματίσει ένα κράτος με την κλασική έννοια του όρου προκειμένου να επιβιώσει και να εξελιχθεί, και βασίστηκε, κυρίως, στην οικονομική του ισχύ και την εκμετάλλευση της σύγχρονης τεχνολογίας, για να το κατορθώσει. Πέρα, όμως, από αυτή την ιδιαιτερότητα, το Ισλαμικό Κράτος αποτέλεσε εν τέλει μια απειλή για την ισορροπία ισχύος στη Μέση Ανατολή, αλλά και μια απειλή για τη διεθνή ασφάλεια, που απαιτούσε τη συσπείρωση των κρατών-κυρίαρχων παικτών του συστήματος για την αντιμετώπιση του, προκειμένου να προφυλαχθεί τόσο το εθνικό συμφέρον του καθενός τους, αλλά και η παγκόσμια τάξη και σταθερότητα, που αποτελούν κοινό τους συμφέρον. Στην συνέχεια της παρούσας έρευνας θα επιχειρηθεί, μέσα από την περαιτέρω εξέταση του Ισλαμικού Κράτους ως

παράδειγμα, η ανάδειξη του ρεαλισμού ως χρήσιμου εργαλείου για την ερμηνεία των τεκταινομένων στη Μέση Ανατολή.

1.2. Οι έννοιες της «τρομοκρατίας» και του «οργανωμένου εγκλήματος»

Ένα πολύ σημαντικό βήμα για την καλύτερη κατανόηση των ζητημάτων που απασχολούν την παρούσα έρευνα, αποτελεί η αποσαφήνιση ορισμένων βασικών εννοιών. Τόσο η έννοια της «τρομοκρατίας», όσο και αυτή της χρηματοδότησης της, έλαβαν το σημερινό τους περιεχόμενο μετά από τις αεροπορικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στους Δίδυμους Πύργους του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου και στο Πεντάγωνο των Η.Π.Α., που ενορχηστρώθηκαν από την τρομοκρατική οργάνωση Al Qaeda, με αρχηγό τον Osama Bin Laden. Οι σχεδόν 3.000 νεκροί κατέστησαν τις επιθέσεις αυτές τις πιο αιματηρές που σημειώθηκαν ποτέ στον δυτικό κόσμο, και δη, στην καρδιά της δυτικής οικονομίας και κουλτούρας, και έδωσαν αφορμή για την κήρυξη εκ μέρους της κυβέρνησης Bush του «Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας». Το δόγμα του «Παγκόσμιου Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας» που εισήγαγε ο Πρόεδρος G. Bush αποτέλεσε σημείο-τομή στην στάση του διεθνούς συστήματος απέναντι στο τρομοκρατικό στοιχείο. Όπως αναφέρει η ειδικός στο θέμα αυτό, Loretta Napoleoni, στο βιβλίο της με τίτλο «Οικονομία του Τρόμου, ο Νέος Ιερός Πόλεμος», «..η τρομοκρατία έπαψε να αποτελεί εγκληματική δραστηριότητα και έγινε πολεμική ενέργεια...»². Μέχρι τότε, η στάση των προηγούμενων κυβερνήσεων των Η.Π.Α. – και ιδίως αυτής της Προεδρίας Clinton – συνοψίζονταν στην άρνηση της παραδοχής ότι η τρομοκρατία αποτελεί ζήτημα εθνικής αλλά και παγκόσμιας ασφάλειας, και αντ’ αυτού οριζόταν ως ζήτημα εσωτερικής τάξης, ως ποινικό αδίκημα. Φυσικά, ο ορισμός αυτός δεν προέκυπτε από «αφέλεια» των αρμόδιων αρχών ή του ίδιου του Προέδρου, αλλά από συγκεκριμένες πολιτικές σκοπιμότητες που αναδεικνύουν τη στενή σύνδεση του ζητήματος της τρομοκρατίας με τις διεθνείς σχέσεις.

² Ναπολεόνι Λορέττα, *Οικονομία του Τρόμου, ο Νέος Ιερός Πόλεμος*, μτφ. Ερ. Μπαρτζινόπουλος, Αθήνα, Εκδόσεις Σύγχρονοι Ορίζοντες, 2003, σελ.46

Παρ' ότι οι Η.Π.Α. είχαν αρκετές ενδείξεις ότι η Σαουδική Αραβία βρισκόταν πίσω από την οικονομική και πολιτική στήριξη τρομοκρατικών ομάδων όπως η Al Qaeda, η μεταψυχροπολεμική πολιτική παράδοση της Αμερικής δεν επιθυμούσε ανοιχτή αντιπαράθεση με τους Σαουδάραβες. Για το λόγο αυτό, οι έρευνες γύρω από τη δράση των τρομοκρατών, και το κυριότερο, γύρω από το δίκτυο χρηματοδότησης τους ήταν αυστηρά περιορισμένες. Τόσο, που ακόμη και το ίδιο το FBI είχε αρνηθεί, όταν του δόθηκε η ευκαιρία, ακόμη και να εξετάσει στοιχεία που του προσφέρθηκαν από την πιο αξιόπιστη πηγή: έναν Σαουδάραβα διπλωμάτη που αυτομόλησε στις Η.Π.Α., φέρνοντας μαζί του απόρρητα έγγραφα της Σαουδαραβικής κυβέρνησης³, σύμφωνα με τα λεγόμενα ενός πρώην αξιωματούχου της υπηρεσίας. Ελάχιστες ήταν οι εξαιρέσεις στην σταθερή αυτή αντιμετώπιση της τρομοκρατίας ως «έγκλημα», όπως η πρώτη βομβιστική επίθεση στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου το 1993, που όμως δεν είχε σε καμία περίπτωση τα αποτελέσματα αυτής που ακολούθησε 8 χρόνια αργότερα. Σε κάθε περίπτωση, η αλλαγή της στάσης των Η.Π.Α. οδήγησε, αρχικά, σε σημαντική πρόοδο για το ζήτημα του ορισμού της ίδιας της τρομοκρατίας, και ενίσχυσε την αντίληψη ότι αποτελεί χρήση βίας ή απειλή χρήσης βίας για την επίτευξη ενός πολιτικού σκοπού. Η τρομοκρατική δράση έπαψε να εμπίπτει απλώς στις διατάξεις του ποινικού κώδικα, και οι τρομοκρατικές οργανώσεις δεν αντιμετωπίζονταν πλέον ως «σπείρες» του οργανωμένου εγκλήματος, αλλά ως εχθροί της εθνικής ασφάλειας, και κατ' επέκταση, εχθροί της παγκόσμιας ειρήνης της οποίας θεματοφύλακας, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, παρέμεναν οι Η.Π.Α. Παρ' ότι η τρομοκρατία ως έννοια δεν έχει ακόμη και σήμερα έναν συγκεκριμένο και διεθνώς αποδεκτό ορισμό, και περικλείει ως όρος πολλά και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, είναι ξεκάθαρο ότι διαχωρίζεται από την συμβατική εγκληματική δράση ως προς τους απώτερους στόχους, που σχεδόν σε όλες ιστορικά τις περιπτώσεις λάμβαναν πολιτική και ιδεολογική χροιά.

Το «χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου» έδωσε το έναυσμα – ή έστω την κατάλληλη δικαιολογία – στην Αμερική ώστε να επέμβει ενεργά στη Μέση Ανατολή, και να αποστείλει «μπότες στο έδαφος» του Αφγανιστάν και του Ιράκ λίγο αργότερα. Η αποστολή στρατού στα εδάφη αυτά, είχε διττό αποτέλεσμα. Εκ πρώτης όψεως, περιόρισε την ελευθερία κινήσεων των τρομοκρατικών οργανώσεων, και ειδικά της Αλ Κάιντα, που είχαν «αναθαρρήσει» μετά την μεγάλη – στα μάτια τους – επιτυχία

³ Ibid σελ.42-43

των επιθέσεων στην καρδιά του εχθρού, σε δύο εκ των σπουδαιότερων μητροπολιτικών κέντρων του δυτικού κόσμου. Ωστόσο, η ύπαρξη αμερικανικού στρατού στην περιοχή, με ό,τι αυτό συνεπαγόταν, έθρεψε το αντί-δυτικό και αντί-αμερικανικό αίσθημα των ντόπιων, με αποτέλεσμα η ισλαμική τρομοκρατία να αποκτήσει ακόμη πιο ζωντανή ιδεολογία. Η ιδεολογία αυτή, σε συνδυασμό με τα ιδιαίτερος ανεπτυγμένα δίκτυα χρηματοδότησης αποτέλεσαν έναν εκρηκτικό συνδυασμό, που ευνόησε την ανάπτυξη νεότερων τρομοκρατικών οργανώσεων όπως το Ισλαμικό Κράτος.

Ερχόμενοι στο ζήτημα των χρηματοδοτικών δικτύων της τρομοκρατίας, έχει σημασία να κατανοήσουμε το ρόλο του διαχωρισμού μεταξύ τρομοκρατίας και οργανωμένου εγκλήματος, καθώς ο συσχετισμός αυτών των δύο στο πεδίο της έρευνας συνέβη στο πρόσφατο σχετικά παρελθόν, και αποτελεί μέχρι σήμερα σημείο αντιπαράθεσης. Η 11^η Σεπτεμβρίου «υποχρέωσε» τον δυτικό κόσμο, στην προσπάθεια του να αντιμετωπίσει την τρομοκρατία, να ερευνήσει επισταμένα ποιες δραστηριότητες επέτρεπαν στις τρομοκρατικές οργανώσεις να συγκεντρώνουν πόρους ικανούς να εξασφαλίσουν την «επιβίωση» τους, αλλά και να επιτύχουν τον αιφνιδιασμό του αντικειμενικά ισχυρότερου κράτους στον πλανήτη, ενός κράτους με δομές ασφαλείας, πολιτική οργάνωση και οικονομία παρασάγγας ανώτερη από τις δυνατότητες μιας οργάνωσης.

«Στις 28 Σεπτεμβρίου 2001, λιγότερο από τρεις εβδομάδες μετά τα δραματικά γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στη Νέα Υόρκη και την Ουάσινγκτον, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε μια ευρέως φάσματος απόφαση σχετικά με τα μέτρα αντιμετώπισης της τρομοκρατίας (Η απόφαση 1373 του Συμβουλίου Ασφαλείας της 28^{ης} Σεπτεμβρίου 2001), στην οποία επισημάνθηκε με ανησυχία η στενή διασύνδεση μεταξύ της διεθνούς τρομοκρατίας και του διακρατικού οργανωμένου εγκλήματος, του παράνομου εμπορίου ναρκωτικών, του ξεπλύματος μαύρου χρήματος, της παράνομης διακίνησης όπλων, καθώς και πυρηνικών, χημικών, βιολογικών και άλλων δυνάμει θανατηφόρων υλικών. Ωστόσο, παραμένει ασαφές τι ακριβώς σήμαινε ο όρος «στενή διασύνδεση», και είναι απαραίτητη περαιτέρω έρευνα.⁴».

⁴ Bovenkerk F. and Chakra B.A., «Terrorism and organized crime», United Nations Office on Drugs and Crime – Forum on Crime and Society, Volume 4, no. 1 and 2, December 200, σελ. 4 (διαθέσιμο

Σε άρθρο τους σχετικό με την σχέση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας, οι Frank Bovenkerk και Bashir Abou Chakra παρουσίασαν τις πτυχές της σχέσης των δύο αυτών εννοιών, με τρόπο ιδιαίτερα κατανοητό:

«..Το τέλος του ψυχρού πολέμου, η ύπαρξη αδύναμων, ακόμη και αποτυχημένων κρατών, η άνοδος των νέων κρατών-σκιάων – είναι μόλις μερικές από τις πολιτικές αλλαγές που προσέφεραν νέες ευκαιρίες στις οργανώσεις του υπόκοσμου. Σε πολλές περιπτώσεις, το τέλος του ψυχρού πολέμου σήμανε το τέλος της χρηματοδότησης τρομοκρατών από κράτη του διπολικού έως τότε συστήματος. Κάποιοι οργανισμοί δεν είχαν άλλη επιλογή πέραν του να ψάξουν για νέες πηγές χρηματοδότησης, που σε πολλές περιπτώσεις σήμαινε είτε την άμεση ανάμειξη των ίδιων σε δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος ή την εκμετάλλευση χρημάτων από παράνομες οργανώσεις, αλλά και από νόμιμες επιχειρήσεις μέσω της «επαναστατικής φορολόγησης⁵»..⁶».

Μέσα από αυτό το νέο «οικονομικό σύστημα» αναδύθηκε η έννοια του «κράτους-κελύφους» (shell state) ή «κράτους-σκιάς» (shadow state), ενός – με λίγα λόγια- «κράτους εν κράτει», μιας οργάνωσης που επεκτείνει τη δράση της πέρα από εθνικά σύνορα και συχνά τροφοδοτεί μέσα από την παραοικονομία που δημιουργεί τις πιο ασταθείς οικονομικά και πολιτικά περιοχές του πλανήτη. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η περισσότερη ή λιγότερη ανάμειξη μιας τρομοκρατικής ομάδας με το οργανωμένο έγκλημα ήταν σε άμεση συνάρτηση με τις οικονομικές της ανάγκες, που με τη σειρά τους ήταν ανάλογες των πολιτικών σκοπών που έθετε η οργάνωση. Παράλληλα, είχε – και έχει – ιδιαίτερη σημασία για τις μεθόδους χρηματοδότησης που «επιλέγει» μια τρομοκρατική οργάνωση το αν υποστηρίζεται ή ακόμη και εξ' ολοκλήρου οργανώνεται από κάποια ξένη κυβέρνηση⁷.

στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Forum/V05-81059_EBOOK.pdf)

⁵ “revolutionary taxation”: Μέθοδος συλλογής χρηματοδότησης από μη-κρατικούς φορείς όπως τρομοκρατικές οργανώσεις ή αντάρτες, προσομοιάζει στην έννοια «πώλησης προστασίας» του οργανωμένου εγκλήματος.

⁶ Bovenkerk F. and Chakra B.A., «Terrorism and organized crime», United Nations Office on Drugs and Crime – Forum on Crime and Society, Volume 4, no. 1 and 2, December 200, σελ. 7 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Forum/V05-81059_EBOOK.pdf)

⁷ Bovenkerk F. and Chakra B.A., «Terrorism and organized crime», United Nations Office on Drugs and Crime – Forum on Crime and Society, Volume 4, no. 1 and 2, December 200, σελ. 12 (διαθέσιμο

Θεμελιώδη διαφοροποίηση ανάμεσα στο διεθνές οργανωμένο έγκλημα και την τρομοκρατία, αποτελεί το γεγονός ότι το πρώτο επιδιώκει κατά βάση το οικονομικό κέρδος και την «εξουσία» που συνεπάγεται αυτού. Η πολιτική κατάσταση αφορά το οργανωμένο έγκλημα μόνο στο βαθμό που του επιτρέπει να ασκεί ανενόχλητο τις δραστηριότητες που του αποφέρουν τα προαναφερθέντα. Από την άλλη πλευρά, μια τρομοκρατική οργάνωση δεν θεωρεί το κέρδος αυτοσκοπό, αλλά το μέσο για την επίτευξη του πολιτικού ή ιδεολογικού της σκοπού. Επομένως, οι δύο αυτοί «κόσμοι» συγκρούονται, εάν οι αντικειμενικοί σκοποί τους έρθουν σε αντιπαράθεση. Το οργανωμένο έγκλημα βασίζεται κατά κύριο λόγο στην ιδέα της εκμετάλλευσης των οικονομικών και ηθικών ατελειών του υπάρχοντος συστήματος, και της διαφθοράς των αρχών αντί της άμεσης εναντίωσης σε αυτές⁸. Η ανοιχτή σύγκρουση με ένα καθεστώς για ιδεολογικούς ή πολιτικούς σκοπούς που αποτελούν το κίνητρο της δράσης των τρομοκρατικών οργανώσεων μπορεί να φαντάζει ακατανόητο στους επαγγελματίες εγκληματίες⁹. Αυτή η σημαντική διαφορά επιτρέπει τόσο τον εννοιολογικό διαχωρισμό της τρομοκρατίας από το οργανωμένο έγκλημα (ασχέτου αν και οι δύο υιοθετούν πρακτικές ο ένας του άλλου, περιπλέκοντας την κατηγοριοποίηση τους), όσο και μια εξήγηση ως προς το γιατί είναι επίκαιρο το ζήτημα της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας 16 και πλέον χρόνια μετά την 11^η Σεπτεμβρίου. Από τη στιγμή που οι τρομοκρατικές οργανώσεις δεν λαμβάνουν πάντοτε την οικονομική τους ενίσχυση μέσω του οργανωμένου εγκλήματος, ο ρόλος των κρατών και των εκάστοτε ξένων κυβερνήσεων στην χρηματοδότηση τους παραμένει σημαντικός. Στη συνέχεια λοιπόν θα αναλυθεί το πώς η εξέλιξη στους τρόπους χρηματοδότησης των τρομοκρατικών οργανώσεων, μπορεί να οδηγήσει υπό εξαιρετικές προϋποθέσεις και στην ανάδειξη μιας τρομοκρατικής οργάνωσης σε σοβαρή απειλή για τη διεθνή ασφάλεια, και την ισορροπία του ίδιου του συστήματος.

1.3.Η «γέννηση» του Ισλαμικού Κράτους

Η δημιουργία του Ισλαμικού Κράτους ήταν αποτέλεσμα, κατά κύριο λόγο, δύο σημαντικών παραγόντων. Ο πρώτος ήταν το ξέσπασμα και η εξέλιξη του συριακού

στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Forum/V05-81059_EBOOK.pdf)

⁸ ibid

⁹ ibid

εμφυλίου, και ο δεύτερος ήταν οι εσωτερικές τριβές της τρομοκρατικής οργάνωσης Al Qaeda. Η οργάνωση αυτή συστάθηκε στο Αφγανιστάν στα πλαίσια της δεκαετίας του 1980, με σκοπό κυρίως την αντιμετώπιση των σοβιετικών δυνάμεων, και έγινε γνωστή παγκοσμίως υπό την ηγεσία του Osama Bin Laden. Βασικός στόχος της στην πορεία αποτέλεσε η «διόρθωση όλων των αδικιών που συντελέστηκαν σε βάρος των Μουσουλμάνων εκ μέρους των Χριστιανών και των Εβραίων¹⁰» και η απομάκρυνση των δυνάμεων της Δύσης από τη Μέση Ανατολή. Το όραμα της οργάνωσης ήταν να δημιουργηθεί ένα μοναδικό κράτος του Ισλάμ, που θα περιλαμβάνει κάτω από την στέγη του όλο το μουσουλμανικό κόσμο, και θα διαδώσει το μήνυμα του Προφήτη παγκοσμίως. Προκειμένου να πραγματοποιήσει αυτό το όραμα, η Al Qaeda έστησε ένα καλά οργανωμένο δίκτυο, με πυρήνες ανά την Μέση Ανατολή, οι οποίοι λάμβαναν χρηματοδότηση και καθοδήγηση από την κεντρική διοίκηση της οργάνωσης, αλλά είχαν και περιθώρια αυτόνομης δράσης στην περιοχή τους, η οποία στην πορεία γινόταν όλο και μεγαλύτερη. Σε αυτά τα πλαίσια δημιουργήθηκε η «Al Qaeda του Ιράκ», υπό τον Abu Musab al-Zarqawi. Ο τελευταίος είχε δημιουργήσει μια δική του τρομοκρατική οργάνωση, η οποία απέκτησε μεγάλη δημοφιλία μετά την εισβολή των Η.Π.Α. στο Ιράκ το 2003. Η Al Qaeda προσέγγισε τον al-Zarkawi προκειμένου να εκμεταλλευτεί το momentum της οργάνωσης του, και να την εντάξει στους κόλπους της, καθώς η ίδια είχε υποστεί σημαντικά πλήγματα μετά την εισβολή των Η.Π.Α στο Αφγανιστάν, και την φυγή του Osama Bin Laden στο Πακιστάν. Το 2006 ο al-Zarkawi σκοτώνεται μετά από αεροπορικούς βομβαρδισμούς των Η.Π.Α., και η ηγεσία της «Al Qaeda του Ιράκ» περνά στη συνέχεια στον Abur Bakr al-Baghdadi.

Σε αυτό το σημείο, κείμενο ρόλο για την εξέλιξη της οργάνωσης διαδραμάτισε το ξέσπασμα της «Αραβικής Άνοιξης» του 2011, η οποία ξεκινώντας από την Τυνησία, προκάλεσε αντίστοιχες κοινωνικές εξεγέρσεις στη Λιβύη και την Αίγυπτο, και γρήγορα έφτασε και στη Συρία. Η σειρά διαδηλώσεων που ξέσπασαν εναντίον του καθεστώτος Άσαντ, εξελίχθηκαν σε βίαιη σύγκρουση μεταξύ κυρίως των φίλο-καθεστωτικών δυνάμεων και της κοινωνίας που επιθυμούσε την πολιτική αλλαγή στη χώρα, λαμβάνοντας εν τέλει διαστάσεις εμφυλίου πολέμου, ο οποίος δεν άργησε να δημιουργήσει «στρατόπεδα», με τα οποία υποχρεώθηκαν και οι δυνάμεις της Δύσης

¹⁰ «Quick Guide: Al-Qaeda», ιστοσελίδα του BBC News, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/pop_ups/04/world_al_qaeda/html/2.stm

λίγο ή πολύ να συνταχθούν. Ωστόσο, η πολιτική κρίση άνοιξε διάπλατα το παράθυρο ώστε να γίνει η Συρία ένα σαφώς πιο περίπλοκο πεδίο μάχης, με διάφορες ένοπλες ομάδες να διακρίνουν σε αυτήν μια καλή ευκαιρία εξυπηρέτησης των δικών τους συμφερόντων, μεταξύ αυτών και η οργάνωση του al-Baghdadi, που πλέον είχε μετονομαστεί σε «Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ», χωρίς όμως να αποσχιστεί από την Al Qaeda. Ο al-Baghdadi απέστειλε δυνάμεις στη Συρία, προκειμένου να επεκτείνει την επιρροή της οργάνωσης του, με την ευκαιρία του «κενού ισχύος» που δημιούργησε η απουσία πλήρους ελέγχου της χώρας από το άλλοτε πανίσχυρο καθεστώς Άσαντ. Οι δυνάμεις αυτές σχημάτισαν ουσιαστικά το παρακλάδι της Al Qaeda στη Συρία, γνωστό ως Al Nusra.

Στη συνέχεια, συντελέστηκε η σημαντικότερη διαιρετική τομή στην «ιστορία» της σύγχρονης τρομοκρατίας, καθώς ήλθε στο προσκήνιο η προσωπική φιλοδοξία του νέου ηγέτη του «Ισλαμικού Κράτους του Ιράκ». Ο al-Baghdadi μετονομάζει, το 2013, την οργάνωση του σε «Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας», και ανακοινώνει ότι όλες οι οργανώσεις που ήταν φιλικά προσκείμενες έως τώρα στην Al Qaeda στην περιοχή, θα υπάγονταν στον έλεγχο της δικής του οργάνωσης. Η Al Nusra αντέδρασε στην κίνηση αυτή, και δήλωσε την πίστη της στην Al Qaeda, ενώ η τελευταία αναγνώρισε ως μοναδικό παρακλάδι της στην περιοχή την Al Nusra, διακόπτοντας κάθε δεσμό με το επονομαζόμενο «Ισλαμικό Κράτος» και την «προδοτική» του ηγεσία¹¹. Από εκείνη την στιγμή και έπειτα, το γνωστό ISIS, ISIL ή Daesh απέκοψε τον «ομφάλιο λώρο» του από την οργάνωση που το δημιούργησε, και οι δύο τρομοκρατικές οργανώσεις βρίσκονται σε αντιπαράθεση στην περιοχή. Καθώς ο al-Baghdadi προσέβλεπε στη δημιουργία ενός πραγματικού Ισλαμικού Χαλιφάτου, το 2014 επιτέθηκε ανοικτά στο Ιράκ, και δημιούργησε στο χάρτη της Μέσης Ανατολής μια πραγματική, διακριτή περιοχή υπό τον έλεγχο της οργάνωσης του, κάτι που η Al Qaeda – παρά το ισχυρό δίκτυο πυρήνων που είχε δημιουργήσει – δεν είχε κατορθώσει. Ωστόσο, καθώς το ISIS διατήρησε πολλά δομικά και οργανωτικά στοιχεία της Al Qaeda, μεταξύ αυτών και πολλές πηγές και μεθόδους χρηματοδότησης, είναι σημαντική η αναφορά, σε ορισμένα σημεία της παρούσας έρευνας, και στις δύο οργανώσεις. Σε κάθε περίπτωση, έχει σημασία να αναλυθεί όλο

¹¹ Sly L., «Al-Qaeda disavows any ties with radical Islamist ISIS group in Syria, Iraq», The Washington Post, 3 Φεβρουαρίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: https://www.washingtonpost.com/world/middle-east/al-qaeda-disavows-any-ties-with-radical-islamist-isis-group-in-syria-iraq/2014/02/03/2c9afc3a-8cef-11e3-98ab-fe5228217bd1_story.html?utm_term=.7f82b7d72b4d

το πλέγμα των πιθανών μεθόδων χρηματοδότησης που είτε αξιοποιήθηκαν από τις οργανώσεις αυτές, είτε θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από άλλους, αντίστοιχους δρώντες, και να οδηγήσουν σε μεγάλη αύξηση της ισχύος τους.

2.1. Οι κύριες ροές χρηματοδότησης της τρομοκρατίας

Η Loretta Napoleoni, στην έρευνα της, διαχώρισε τις κύριες ροές χρηματοδότησης των τρομοκρατικών οργανώσεων σε τρεις κατηγορίες, σύμφωνα με τις πηγές τους: α) τις νόμιμες επιχειρήσεις (δραστηριότητες που δεν θεωρούνται ακριβώς παράνομες), β) τα παράνομα κέρδη, από δραστηριότητες που παραβιάζουν ή παρακάμπτουν την νομοθεσία και γ) τις παράνομες δραστηριότητες¹². Στην πρώτη κατηγορία εμπίπτουν κέρδη από νόμιμες επιχειρήσεις που μπορεί να ελέγχονται από τρομοκρατικές οργανώσεις, χωρίς αυτό να είναι ευρέως γνωστό, και με τον βαθμό «ελέγχου» να ποικίλλει, από κεκαλυμμένη ή μη ιδιοκτησία, μέχρι επιβολή – ακόμη και δια της βίας - φορολογίας σε νόμιμες επιχειρήσεις που βρίσκονται στην επικράτεια όπου κυριαρχεί η τρομοκρατική οργάνωση (μια πρακτική που ακολουθεί όπως θα διαπιστώσουμε στη συνέχεια και το Ισλαμικό Κράτος). Στη δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται νόμιμα κεφάλαια που στη συνέχεια «εκτρέπονται» σε παράνομες δραστηριότητες (diversion of legal funds), κατευθύνονται δηλαδή προς την υποστήριξη τρομοκρατικών δράσεων, και μετατρέπονται κατ' αυτόν τον τρόπο σε παράνομο κέρδος για τις τρομοκρατικές οργανώσεις. Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνεται κυρίως η εξωτερική χρηματοδότηση, από ξένες κυβερνήσεις αλλά και γενικά οι «δωρεές» ιδιωτών, είτε άμεσες, είτε «έμμεσες», που αποστέλλονται ως χρηματοδότηση μη κυβερνητικών οργανισμών ή διάφορων ιδρυμάτων, των οποίων η δράση δεν είναι πάντοτε ξεκάθαρη. Στην τρίτη και τελευταία κατηγορία εντάσσεται ένα ευρύ πεδίο εγκληματικών δραστηριοτήτων, που αποτελούν και τις κυριότερες πηγές κερδών της τρομοκρατίας: το παράνομο εμπόριο πετρελαίου, όπλων, ναρκωτικών ή άλλων παράνομων εμπορευμάτων, η αρχαιοκαπηλία και η μεταπώληση (και σε παράνομες αγορές) αρχαιολογικών ευρημάτων και άλλων ειδών

¹² Napoleoni L., «The new economy of terror: how terrorism is financed», United Nations Office on Drugs and Crime – Forum on Crime and Society, Volume 4, no. 1 and 2, December 2004, σελ.33 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Forum/V05-81059_EBOOK.pdf)

τέχνης, το trafficking, οι απαγωγές, οι εκβιασμοί, οι κλοπές και οι ληστείες, η πειρατεία, οι διάφορες απάτες και το ξέπλυμα μαύρου χρήματος.

2.2. Τα βασικά «κανάλια» χρηματοδότησης της τρομοκρατίας: το τραπεζικό σύστημα και το σύστημα «hawala»

Σε αυτό το σημείο, είναι σημαντικό να αναλυθούν δύο βασικά «κανάλια» που χρησιμοποιούνται για την μεταφορά κεφαλαίων, ειδικά στην περίπτωση τρομοκρατικών οργανώσεων προερχόμενων από τη Μέση Ανατολή. Το πρώτο είναι το τραπεζικό σύστημα, και το δεύτερο είναι το ιδιαίτερο σύστημα μεταφοράς αξιών «hawala». Σε τοπικό επίπεδο, δηλαδή στις περιοχές που δρα και εντοπίζεται γεωγραφικά κατά κύριο λόγο μια τρομοκρατική οργάνωση, τα «μετρητά» που αυτή μεταχειρίζεται συνήθως προέρχονται από την τοπική οικονομία. Έχουν, δηλαδή, προκύψει από τις τοπικές χρηματοροές, είτε μέσα από οικονομική δραστηριότητα της τρομοκρατικής οργάνωσης στην περιοχή είτε από εγκληματικές ενέργειες. Τα μετρητά αυτά καλύπτουν ένα μεγάλο μέρος των αναγκών μιας οργάνωσης. Ωστόσο, μεγάλη σημασία έχει και η ικανότητα της να λαμβάνει και να μεταφέρει και μεγαλύτερα κεφάλαια πέρα από το τοπικό επίπεδο, χωρίς φυσικά αυτό να γίνεται αντιληπτό από τις αρμόδιες αρχές. Σε μια πιο περιορισμένη γεωγραφική κλίμακα, περισσότερο δημοφιλές είναι το σύστημα «hawala». Το παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα, όμως, είναι σε πολλές περιπτώσεις μονόδρομος για τέτοιου είδους συναλλαγές, καθώς το σύστημα «hawala» ενέχει κάποιους περιορισμούς όσο μεγεθύνεται ο παράγοντας της γεωγραφίας.

Στα πλαίσια του τραπεζικού συστήματος, υπάρχουν κυρίως δύο τύποι «χρηματοδότησης της τρομοκρατίας». Ο πρώτος είναι η «εκτροπή κεφαλαίων»¹³, δηλαδή η κατεύθυνση νόμιμων κεφαλαίων, καταθέσεων ιδιωτών ή νόμιμων επιχειρήσεων σε λογαριασμούς ή σε άλλα τραπεζικά προϊόντα, με σκοπό την ενίσχυση μιας τρομοκρατικής οργάνωσης. Ως «εκτροπή κεφαλαίων» μπορούν να χαρακτηριστούν κυρίως οι δωρεές προς μη κυβερνητικούς οργανισμούς και ιδρύματα

¹³ Naik S., «Meaning of ‘diversion of funds’ and ‘siphoning of funds», διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.bankingschool.co.in/loans-and-advances/understanding-diversion-of-funds-and-siphoning-of-funds/>

τα οποία σχετίζονται με τρομοκρατικές οργανώσεις ή με αποστολή «ανθρωπιστικής βοήθειας» προερχόμενης από τρίτα κράτη η οποία καταλήγει στην ενίσχυση της τρομοκρατίας, ή ακόμα και απλές μεταφορές κεφαλαίων σε τραπεζικούς λογαριασμούς που διατηρεί μια τρομοκρατική οργάνωση (χωρίς, φυσικά, να φέρουν την επωνυμία της, αλλά συνήθως ως δικαιούχοι εμφανίζονται ιδιώτες-μέλη της) με τη μορφή εμβασμάτων μεταναστών υποστηρικτών ή μαχητών μιας οργάνωσης ή σαν επακόλουθο μιας καμπάνιας για συγκέντρωση πόρων (μια δημοφιλής πρακτική του Ισλαμικού Κράτους). Ο δεύτερος τύπος χρηματοδότησης είναι η χρήση του τραπεζικού συστήματος για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος. Βασικό στοιχείο που διαχωρίζει την εκτροπή κεφαλαίων από το ξέπλυμα μαύρου χρήματος είναι τα ίδια τα κεφάλαια που διακινούνται, παρ' ότι αυτό αποτελεί συχνά μια «λεπτή διαχωριστική γραμμή». Τα κεφάλαια που εκτρέπονται δεν είναι απαραίτητο ότι προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες, παρά το γεγονός ότι κατευθύνονται προς την ενίσχυση τέτοιων δραστηριοτήτων, και γι αυτό η χρηματοδότηση εκ μέρους ξένων κυβερνήσεων εμπίπτει κατά βάση σε αυτήν την κατηγορία.

Από την άλλη, το ξέπλυμα μαύρου χρήματος πραγματοποιείται αφενός με την τοποθέτηση στον χρηματοπιστωτικό τομέα εσόδων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες με σκοπό να αποκτήσουν νομιμοφάνεια, και αφετέρου με τη διακίνηση παράνομων εσόδων μέσω του τομέα αυτού. Το ξέπλυμα μαύρου χρήματος, επομένως, αποτελείται από δύο διαφορετικά «αδικήματα», τα οποία δεν συνδέονται απαραίτητα μεταξύ τους: το πρώτο αδίκημα είναι η απόκτηση των εσόδων μέσα από παράνομες δραστηριότητες, το οποίο διαπράττεται έξω από τα πλαίσια του χρηματοπιστωτικού συστήματος, και το δεύτερο είναι η εισαγωγή των εσόδων αυτών στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και η περαιτέρω διακίνηση τους. Το δεύτερο αδίκημα, επομένως, δύναται να διαπραχθεί και από τρίτα άτομα, που δεν εμπλέκονται στο πρώτο αδίκημα, την πραγμάτωση δηλαδή της παράνομης ενέργειας από την οποία προέκυψαν τα παράνομα κεφάλαια. Αυτό, ωστόσο, δεν μεταβάλλει την ίδια τη φύση των κεφαλαίων, που αποτελεί και το βασικό κριτήριο διαχωρισμού της «εκτροπής» από το «ξέπλυμα».

Το ξέπλυμα μαύρου χρήματος είναι κατά κύριο λόγο μια πρακτική που ακολουθούν οι εγκληματικές οργανώσεις, και όχι τόσο οι τρομοκρατικές οργανώσεις, καθώς αποσκοπεί κατά κύριο λόγο στην «μεταμφίεση» και στη συνέχεια τον πολλαπλασιασμό του κέρδους τους. Ωστόσο, η διαχωριστική γραμμή μεταξύ

ξεπλύματος και εκτροπής κεφαλαίων είναι τόσο λεπτή, όσο και αυτή μεταξύ τρομοκρατίας και οργανωμένου εγκλήματος που αναφέρθηκε ανωτέρω. Το ίδιο το έγκλημα, όμως, της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας περιλαμβάνει τόσο τα νόμιμα όσο και τα παράνομα κεφάλαια που προορίζονται για την ενίσχυσή της. Κοινώς, παγκοσμίως στη νομοθεσία, η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας αντιμετωπίζεται ως ένα συγκεκριμένο, ξεχωριστό έγκλημα, το οποίο συνίσταται στην παροχή οικονομικής βοήθειας προς τρομοκρατικές οργανώσεις με τη χρήση είτε νόμιμων είτε παράνομων κεφαλαίων, και όποιος διαπράττει το συγκεκριμένο έγκλημα αντιμετωπίζεται με τον ίδιο τρόπο, όποιον «τύπο» κεφαλαίων και αν χρησιμοποίησε για να το διαπράξει. Ως «οικονομική βοήθεια» προς την τρομοκρατία, άλλωστε, δεν ορίζεται αυστηρά η χρηματική ενίσχυση, αλλά η παροχή κάθε είδους περιουσιακού στοιχείου – υλικού ή άυλου, κινητού ή ακίνητου – ή άλλου χρηματοοικονομικού μέσου που αποσκοπεί στη στήριξη μιας οργάνωσης, κατά την σύσταση, τη διατήρηση και την ανάπτυξη της ή ακόμη και ενός μεμονωμένου τρομοκράτη, κατά την οργάνωση και την διάπραξη τρομοκρατικών δράσεων.

Ο διαχωρισμός του εγκλήματος του ξεπλύματος μαύρου χρήματος από το έγκλημα της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας είναι πολύ βασικός για τον χρηματοπιστωτικό τομέα, καθώς στα δύο αυτά «εγκλήματα» εντοπίζονται διαφορετικά μοτίβα συναλλαγών. Οι συναλλαγές στα πλαίσια του ξεπλύματος συνήθως περιλαμβάνουν υψηλότερα ποσά και η οικονομική δραστηριότητα είναι αρκετά πιο περίπλοκη¹⁴, καθώς όσοι «ξεπλένουν χρήμα» προσπαθούν εν τέλει το χρήμα αυτό να επιστρέψει στους ίδιους. Αντίθετα, συνήθως, όσοι επιχειρούν να χρηματοδοτήσουν την τρομοκρατία, προσπαθούν να μην τραβούν την προσοχή στο είδος των συναλλαγών τους, κρατώντας τα ποσά που διακινούν σε χαμηλά επίπεδα¹⁵, προκειμένου να δύνανται να συνεχίσουν να χρησιμοποιούν τον χρηματοπιστωτικό τομέα για την διεκπεραίωση των συναλλαγών τους. Ας μην ξεχνούμε, άλλωστε, ότι οι χρηματοδότες της τρομοκρατίας είναι κυρίως ιδιώτες-υποστηρικτές διάφορων οργανώσεων, και οι συναλλαγές τους είναι δύσκολο να αποτελούνται από

¹⁴ «Types of Suspicious Activities or Transactions», Ιστοσελίδα: Financial Intelligence Unit Belize, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://fiubelize.org/types-of-suspicious-activities-or-transactions/>

¹⁵ Reuter P. and Truman E. M., *Chasing Dirty Money*, Peterson Institute of International Economics, σελ. 42-43, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: https://piie.com/publications/chapters_preview/381/3iie3705.pdf

αστρονομικά ποσά. Γίνεται, λοιπόν, κατανοητό ότι τα δύο αυτά εγκλήματα συνδέονται, αλλά σε καμία περίπτωση δεν ταυτίζονται.

Πέραν όμως του «παραδοσιακού» τραπεζικού τομέα, οι τρομοκρατικές οργανώσεις που προέρχονται από την Μέση Ανατολή χρησιμοποιούν κατά κόρων και ένα παράλληλο σύστημα μεταφοράς αξιών, το σύστημα «hawala». Η χρήση αυτού του συστήματος εντοπίζεται ήδη από τον 8^ομ.Χ. αιώνα, μεταξύ Αράβων και Μουσουλμάνων εμπόρων κατά μήκους του «Δρόμου του Μεταξιού» και αλλού, με σκοπό την προστασία από ληστείες. Πιστεύεται ότι δημιουργήθηκε για την χρηματοδότηση του εμπορίου μεγάλων αποστάσεων μεταξύ των μεγαλύτερων εμπορικών κέντρων στην πρώιμη μεσαιωνική περίοδο¹⁶. Σαν σύστημα, αναπτύχθηκε ιδιαίτερα στη Μέση Ανατολή, στο Κέρασ της Αφρικής, στην Ινδική Υποήπειρο, ενώ ασπάζεται πολλές αρχές και παραδόσεις του Ισλάμ, χωρίς όμως να περιορίζεται στους Μουσουλμάνους. Σαν σύστημα, βασίζεται στην ικανότητα αλλά και –κυρίως– στην εντιμότητα «μεσαζόντων χρήματος» (money brokers), στα πλαίσια ενός παγκόσμιου σήμερα δικτύου, οι οποίοι ονομάζονται «hawaladar».

Μια απλή περιγραφή μιας συναλλαγής στα πλαίσια του συστήματος hawala ίσως διευκολύνει την κατανόηση της λειτουργίας του: Ο πελάτης (X), ο οποίος μπορεί να είναι είτε ιδιώτης είτε επιχείρηση, προσεγγίζει τον hawaladar (A) της περιοχής του, και του δίνει ένα ποσό, το οποίο θέλει να αποστείλει σε κάποιον παραλήπτη – και πάλι ιδιώτη ή επιχείρηση – (Y) σε άλλη περιοχή (συχνά και σε άλλη χώρα). Ο hawaladar (A) αναλαμβάνει, συνήθως έναντι πολύ μικρής προμήθειας, να διεκπεραιώσει τη συναλλαγή, και να διασφαλίσει ότι ο παραλήπτης (Y) θα λάβει το ποσό σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα (πολύ συντομότερο από ότι θα χρειαζόταν ένα τραπεζικό έμβασμα). Εάν το ποσό που δίνεται στον hawaladar (A) πρόκειται να αποσταλεί σε χώρα με διαφορετικό νόμισμα, ο πελάτης ενημερώνεται για την διαφορά που θα προκύψει στο ποσό λόγω της ισοτιμίας, η οποία, όμως, δύναται να είναι πιο συμφέρουσα για τον πελάτη από τις τιμές αγοράς και πώλησης συναλλάγματος εντός του τραπεζικού συστήματος. Ο πελάτης, επομένως, δίνει τα χρήματα στον hawaladar και για εκείνον η συναλλαγή τελειώνει εκεί, χωρίς να λάβει συνήθως κάποια απόδειξη, και αρκείται στην υπόσχεση του μεσάζοντα να αποστείλει το ποσό άμεσα. Ο πελάτης, κατ' αυτόν τον τρόπο, δεν χρειάζεται να έχει ένα

¹⁶ «Hawala», Wikipedia, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://en.wikipedia.org/wiki/Hawala>

τραπεζικό λογαριασμό οπουδήποτε στον κόσμο, δεν χρειάζεται να αιτιολογήσει ακριβώς την προέλευση των μετρητών του ή τον σκοπό αποστολής του ποσού, και επωφελείται από τις οικονομικότερες χρεώσεις. Ο hawaladar (A) σε αυτό το σημείο έρχεται σε επαφή με κάποιον άλλο hawaladar (B), τον κοντινότερο στην περιοχή που βρίσκεται ο παραλήπτης (Y) του ποσού, και του δίνει εντολή να πληρώσει το ποσό στον παραλήπτη. Είναι αντιληπτό ότι, στην εποχή της τεχνολογίας, η επικοινωνία αυτή μεταξύ των hawaladar είναι ταχύτατη, και άρα η διεκπεραίωση των συναλλαγών το ίδιο. Ο hawaladar (B) ενημερώνει τον παραλήπτη (Y) και του δίνει το συμφωνηθέν ποσό. Για τον αρχικό πελάτη (X) και τον παραλήπτη (Y), η συναλλαγή έχει ολοκληρωθεί με επιτυχία. Μεταξύ του hawaladar (A) και του hawaladar (B) έχει δημιουργηθεί πλέον μια σχέση χρέους, με την υπόσχεση του (A) προς τον (B) ότι το χρέος θα διευθετηθεί σε μελλοντικό χρόνο. Η πληρωμή στην οποία προχώρησε ο (B), με μετρητά που διαχειριζόταν ο ίδιος, ουσιαστικά προχώρησε «καλή τη πίστη» ότι ο (A), που κράτησε σε μετρητά το αντίστοιχο ποσό από τον πελάτη (X), θα τον ξεπληρώσει. Δεδομένου ότι οι (A) και (B) είναι μέρος ενός παγκόσμιου, σήμερα, δικτύου, παντού στον κόσμο υπάρχουν κεφάλαια υπό διαχείριση και «ανοιχτοί λογαριασμοί» χρέους μεταξύ των hawaladar, με όλο αυτό το σύστημα να βασίζεται στην εντιμότητα και την αξία του «λόγου» τους¹⁷. Είναι κατανοητό, ότι αν ένας hawaladar δώσει μια εντολή πληρωμής σε κάποιον άλλο, χωρίς να έχει λάβει το αντίστοιχο ποσό ο ίδιος, τότε δημιουργεί ζημία στο σύστημα και ανατρέπει την ισορροπία πάνω στην οποία είναι βασισμένο.

Το σύστημα αυτό έχει αρκετά πλεονεκτήματα, όπως την οικονομικότερη για τους πελάτες μεταφορά χρημάτων, την απλούστευση των συναλλαγών, την ευελιξία και την αμεσότητα. Ωστόσο, και ειδικά όσον αφορά τον παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό τομέα, έχει και αρκετά μειονεκτήματα, όπως τα υψηλά διαφυγόντα κέρδη του τομέα αυτού, αλλά και την μη-διασφάλιση των συναλλαγών και την αδυναμία ελέγχου της νομιμότητας τους. Ο λόγος που δεν θεωρείται παράνομο ως σύστημα σε αρκετές χώρες παγκοσμίως είναι κυρίως ότι η χρήση του ως εναλλακτική μέθοδος πληρωμών είναι πλέον παγιωμένη, όπως στη Μέση Ανατολή. Επιπλέον, σαν σύστημα δεν είναι

¹⁷ Παρόμοια παραδείγματα για τη λειτουργία του συστήματος hawala, βλ. El-Qorchi M., «Hawala: How does this informal funds transfer system work, and should it be regulated?», Finance & Development, vol. 39, n.4, 2002, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2002/12/elqorchi.htm>, αλλά και: Jenner M., «How Does The Hawala Banking Mechanism Work?», Ιστοσελίδα Mark Jenner & CO Ltd, 3 Ιουλίου 2012, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.mark-jenner.com/how-does-the-hawala-banking-mechanism-work/>

πάντοτε αποκομμένο από τον τραπεζικό τομέα, καθώς τα μετρητά που δίνουν οι διάφοροι πελάτες στον κάθε hawaladar συνήθως κατατίθενται σε κάποιον τραπεζικό λογαριασμό του, ώστε όταν συγκεντρωθεί ένα αξιόλογο ποσό, μεταφέρεται μέσω τραπεζικού εμβάσματος σε αντίστοιχους λογαριασμούς άλλων hawaladar στο εξωτερικό, με τους οποίους υπάρχει σχέση χρέους. Η διαδικασία αυτή είναι νόμιμη, και απλώς και οι πελάτες του συστήματος και οι hawaladar επωφελούνται από την πληρωμή τραπεζικής προμήθειας για ένα έμβασμα, αντί πολλών προμηθειών για μεμονωμένα εμβάσματα μικρότερων ποσών. Από την άλλη, σε αρκετές χώρες του κόσμου – όπως στην Ινδία, στο Πακιστάν και σε αρκετές πολιτείες των Η.Π.Α. - θεωρείται παράνομο, καθώς διευκολύνει τις συναλλαγές του υποκόσμου, και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Ειδικά μετά τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, οι αμερικανικές αρχές έστρεψαν την προσοχή τους στο σύστημα «hawala» ως σημαντικό μέσο χρηματοδότησης των τρομοκρατικών δράσεων, και στην πορεία η νομοθεσία πολλών χωρών, προκειμένου να επιτρέψει τη λειτουργία του συστήματος, δημιούργησε σχετικό κανονιστικό πλαίσιο με βάση το οποίο οι hawaladar έπρεπε να διατηρούν κάποιο αρχείο σχετικό με τις συναλλαγές που εκτελούσαν, κάτι που δε συνέβαινε στο παρελθόν.

Σε κάθε περίπτωση, το σύστημα hawala είναι ιδιαίτερα προσφιλές στις τρομοκρατικές οργανώσεις της Μέσης Ανατολής, και ιδίως στο Ισλαμικό Κράτος, καθώς εξυπηρετεί τόσο τις τοπικές συναλλαγές τις οργάνωσης, όσο και πολλές διεθνείς συναλλαγές της, καθώς είναι αρκετά ανθεκτικό απέναντι στις οικονομικές κυρώσεις που έχουν επιβληθεί εναντίον της, και εφαρμόζονται κυρίως στο «επίσημο κανάλι συναλλαγών», τον χρηματοπιστωτικό τομέα. Στην περιοχή που έχει θέσει το ISIS υπό τον έλεγχο του, έχει κατορθώσει να ελέγξει διάφορα καταστήματα τραπεζών και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα του Ιράκ και της Συρίας, τα οποία, μετά την επιβολή των κυρώσεων εκ μέρους των Ηνωμένων Εθνών, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Η.Π.Α., βρίσκονται στην «μαύρη λίστα» των διεθνών συναλλαγών, σε μια προσπάθεια να εμποδιστεί η πρόσβαση του ISIS στις διεθνείς αγορές¹⁸.

¹⁸ Stergiou D., «ISIS political economy: financing a terror state», *Journal of Money Laundering Control*, vol.19, Iss. 2, 2016, σελ. 202 διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/JMLC-06-2015-0021>

«..Οι Η.Π.Α. υπολογίζουν ότι το ISIS δημιούργησε ή είχε πρόσβαση σε ισόποσο τουλάχιστον 500 εκατομμυρίων δολαρίων σε μετρητά, μόνο θέτοντας υπό τον έλεγχο του καταστήματα κρατικής τράπεζας στο βορειοδυτικό Ιράκ, μέσα στο δεύτερο μισό του 2014..¹⁹».

Ωστόσο, το σύστημα hawala αξιοποιείται περισσότερο στην τοπική οικονομία, και στις μεταφορές μικρότερων ποσών, όπως δωρεών ιδιωτών από το εξωτερικό, ενώ το τραπεζικό σύστημα εξακολουθεί να είναι το βασικό κανάλι για νομιμοφανείς συναλλαγές, όπως η χρηματοδότηση προερχόμενη από τρίτα κράτη μέσω ιδρυμάτων, άλλων οργανώσεων και Μ.Κ.Ο.

2.3. Κέρδη από Νόμιμες Επιχειρήσεις

Στον τομέα των νόμιμων επιχειρήσεων, διάφορες τρομοκρατικές οργανώσεις ή ένοπλες ομάδες ανά τον κόσμο είχαν αναπτύξει σχετικές δραστηριότητες. Ωστόσο, ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα εντοπίζεται και πάλι στη Μέση Ανατολή, και σχετίζεται - μάλιστα - με ένα μη αναμενόμενο εμπόρευμα: το μέλι. Το προϊόν αυτό είχε δύο βασικά πλεονεκτήματα. Αρχικά, στη Μέση Ανατολή, παρ' όλο που δεν υπάρχει μεγάλη προσφορά μελιού, υπάρχει εξαιρετικά μεγάλη ζήτηση, επομένως μια νόμιμη επιχείρηση παραγωγής και εμπορίας μελιού είναι εξ' ορισμού αρκετά κερδοφόρος. Το δεύτερο πλεονέκτημα, σύμφωνα με μια μαρτυρία που συμπεριέλαβε η Loretta Napoleoni στο σχετικό κεφάλαιο του βιβλίου της, είναι ότι το μέλι σαν προϊόν είναι δύσκολο να ελεγχθεί, και αποτελεί ένα καλό μέσο απόκρυψης και μεταφοράς παράνομων εμπορευμάτων, όπως ναρκωτικά ή όπλα²⁰. Τα πλεονεκτήματα αυτά αναγνώρισαν οργανώσεις όπως η Αιγυπτιακή Ισλαμική Τζιχάντ, αλλά και η Αλ Κάιντα, και είχαν στήσει ή είχαν αναμειχθεί με σχετικές επιχειρήσεις που εμπορεύονταν μέλι, προερχόμενο κυρίως από την Υεμένη²¹.

Πέρα, όμως, από το παράδειγμα του συγκεκριμένου προϊόντος, αξίζει να αναφερθεί κανείς ειδικά στην Αλ Κάιντα και τις νόμιμες επιχειρήσεις του αρχηγού της, Osama

¹⁹ Ibid σελ.192

²⁰ Ναπολεόνι Λορέττα, *Οικονομία του Τρόμου, ο Νέος Ιερός Πόλεμος*, μτφ. Ερ. Μπαρτζινόπουλος, Αθήνα, Εκδόσεις Σύγχρονοι Ορίζοντες, 2003, σελ. 258 - 259

²¹ «Bin Laden's honey connection», Ιστοσελίδα BBC news world edition, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/1594143.stm>

Bin Laden, που αποτελούσαν σημαντική «μερίδα» των εσόδων της τρομοκρατικής οργάνωσης. Αρχικά, ο ίδιος ο Bin Laden προερχόταν από μια ιδιαίτερα πλούσια οικογένεια, οι δεσμοί της οποίας έφταναν μέχρι και την βασιλική οικογένεια της Σαουδικής Αραβίας. Ο οικογενειακός του πλούτος του έδινε σημαντικό προβάδισμα, και τον διαφοροποιούσε από προηγούμενους αρχηγούς τρομοκρατικών ομάδων κυρίως ως προς την νοοτροπία του. Αντιμετώπιζε την οργάνωση αλλά και τη διεθνή σκακιέρα με ιδιαίτερο ρεαλισμό, και τον ενδιέφερε να δημιουργήσει ένα υπερεθνικό δίκτυο οικονομικής στήριξης της οργάνωσης του, στο οποίο συμπεριέλαβε και πληθώρα νόμιμων επιχειρήσεων:

«..στην Αφρική, μια κεφαλαιουχική εταιρεία, η Wadi al Aqiq, μια σουδανέζικη κατασκευαστική εταιρεία η al Hiraj, ένα ιχθυοτροφείο και αλιευτικά σκάφη στην Κένυα· στη Μέση Ανατολή, μετοχές στην Al Shamil Islamic Bank και μεγάλες δασικές εκτάσεις στην Τουρκία· στην Ασία, γεωργικές καλλιέργειες στο Τατζικιστάν· στην Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες, κεφαλαιουχικές εταιρείες, κοινοπραξίες, τράπεζες και εταιρείες εισαγωγών-εξαγωγών. Κτηματομεσιτικές επενδύσεις σ' όλο τον κόσμο αντισταθμίζουν τις απώλειες και μεγιστοποιούν τα κέρδη. Το χαρτοφυλάκιο περιλαμβάνει ακίνητα στο Λονδίνο, το Παρίσι και τη γαλλική Ριβιέρα, γαλακτοκομικές επιχειρήσεις στη Δανία, εργοστάσια επεξεργασίας ξύλου και χαρτιού στη Νορβηγία και νοσοκομειακό υλικό στη Σουηδία²².»

Ασχολήθηκε επίσης με τη δημιουργία υποδομών και μεταφορικού δικτύου στο Σουδάν, με την καλλιέργεια και το εμπόριο της αραβικής μαστίχας, και γενικώς με πληθώρα επιχειρήσεων που πρόσθεταν πολλά εκατομμύρια στον προϋπολογισμό της Αλ Κάιντα. Το «χαρτοφυλάκιο» της οργάνωσης, και ο τρόπος που διαχειριζόταν τα οικονομικά της αποτέλεσε τομή στην διαχείριση των οικονομικών όλων των σύγχρονων τρομοκρατικών οργανώσεων: Η Αλ Κάιντα αξιοποιούσε τον πλούτο της για να καλύψει τις ανάγκες και τις λειτουργίες της, δρώντας λίγο ως πολύ όπως ένα κράτος, και όχι ως μια εγκληματική οργάνωση που αποσκοπούσε στη μεγιστοποίηση του κέρδους της, παράλληλα με τους όποιους πολιτικούς σκοπούς της. Η προηγμένη αυτή διαχείριση των οικονομικών έδωσε τις βάσεις και στην τρομοκρατική οργάνωση που απασχολεί περισσότερο τον διεθνή χώρο σήμερα, το Ισλαμικό Κράτος.

²² Ναπολεόνι Λορέττα, *Οικονομία του Τρόμου, ο Νέος Ιερός Πόλεμος*, μτφ. Ερ. Μπαρτζινόπουλος, Αθήνα, Εκδόσεις Σύγχρονοι Ορίζοντες, 2003, σελ. 263-264

Η παρούσα έρευνα θα επιχειρήσει να εστιάσει στο Ισλαμικό Κράτος, καθώς όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, αποτελεί ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα σύγχρονης τρομοκρατικής οργάνωσης, και σε μεγάλο βαθμό αυτό οφείλεται και στα δίκτυα χρηματοδότησης του.

«..Με τον ίδιο τρόπο που κάθε startup εταιρεία τροφοδοτείται οικονομικά από μετοχικά κεφάλαια και επενδύσεις, μια τρομοκρατική οργάνωση χρειάζεται χρηματοδότηση προκειμένου να οργανώσει τη δομή της και να σχεδιάσει επιχειρήσεις. Σε συνέχεια αυτής της αναλογίας, μια τρομοκρατική ομάδα, σε αυτή την περίπτωση το Ισλαμικό Κράτος βασίζεται σε κάποιους παρόμοιους κανόνες των συμβατικών οικονομικών, μεταξύ αυτών η διαφοροποίηση των πηγών χρηματοδότησης του για την επίτευξη των στρατηγικών του σκοπών. Στην μετά την Al Qaeda εποχή, η αυτονομία και η διαφοροποίηση των πηγών χρηματοδότησης αποτελούν προϋποθέσεις..²³».

Το, λεγόμενο εν συντομία, ISIS υιοθέτησε χαρακτηριστικά της γενεσιουργού του οργάνωσης, όπως την διαχείριση των οικονομικών σύμφωνα με το μοντέλο μιας επιχείρησης, αλλά την πήγε και «ένα βήμα παραπέρα», εστιάζοντας στη διαχείριση των οικονομικών του με πρότυπο το μοντέλο των σύγχρονων κρατών. «Το Χαλιφάτο έχει σταθεί καινοτόμο και επιτυχές στο να ενσωματώσει στοιχεία του σοσιαλιστικού κοινωνικού κράτους αλλά και του καπιταλιστικού συστήματος. Με άλλα λόγια, έχει δημιουργήσει ένα υβριδικό οικονομικό μοντέλο²⁴». Παρ' ότι οι δομές που δημιούργησε το Ισλαμικό Κράτος επλήγησαν αρκετά μετά την έναρξη των βομβαρδισμών εναντίον του το 2016, και τα εδάφη στα οποία είχε κατορθώσει να ασκεί πλήρη έλεγχο συρρικνώθηκαν, είναι σημαντικό ότι σε σύντομο σχετικά χρονικό διάστημα από την εμφάνιση του στο «χάρτη», δημιούργησε μια οργάνωση που του επέτρεπε να συλλέγει φόρους, ακόμη και με την απειλή χρήσης βίας εναντίον των ιδιωτών και των επιχειρήσεων στην «επικράτεια» του, και να διανέμει τους πόρους του ώστε να καλύπτει τις ανάγκες του, μέσα από τη δημιουργία μιας γραφειοκρατίας και μιας διοικητικής δομής που καμία τρομοκρατική οργάνωση δεν είχε επιχειρήσει πιο πριν. Αυτή η οργάνωση και η δυνατότητα σταθερής συλλογής πόρων μέσα από την επιβολή φορολογίας, ήταν ακριβώς αυτό που διατήρησε την

²³ Brisard J.C. and Martinez D., «Islamic State: the economy-based terrorist funding», Thomson Reuters Accelus, http://cat-int.org/wp-content/uploads/2016/06/White-Paper-IS-Funding_Final.pdf σελ.4

²⁴ Napoleoni L., *ISIS: the terror nation*, New York, Seven Stories Press, 2017, p.135

βιωσιμότητα του Ισλαμικού Κράτους, παρά τις ισχυρές επιθέσεις που δέχθηκε. Ουσιαστικά, «..το ISIS δημιούργησε εσωτερικές δομές αφιερωμένες στη διατήρηση της αυτάρκειας του, και της αυτονομίας του από δυνάμει ευάλωτους εξωτερικούς χρηματοδότες. Η οργάνωση ήταν ήδη για σχεδόν οκτώ έτη οικονομικά αυτάρκης ως τρομοκρατική και επαναστατική ομάδα, πριν αφιερωθεί στη δημιουργία αυτού του πρότυπου κράτους..²⁵».

Η φορολογία αυτή υιοθετεί, επομένως, στοιχεία «μοντέρνου κράτους», σε συνδυασμό με πρακτικές του Ισλάμ που χρονολογούνται ακόμη και πριν από τη Βυζαντινή Εποχή, όπως για παράδειγμα ο θεσμός της «jizya»²⁶, που φέρεται να χρησιμοποίησε το Ισλαμικό Κράτος στις περιοχές που ελέγχει, ένα είδος φόρου που επιβαλλόταν σε μη-μουσουλμάνους κατοίκους της περιοχής. Ακόμη, η οργάνωση χρησιμοποιούσε και την ειδική εισφορά «zakat», η οποία στον Ισλαμικό κόσμο είναι μια υποχρεωτική από την θρησκεία για τους μουσουλμάνους προσφορά ενός μικρού ποσοστού του εισοδήματος τους για φιλανθρωπικούς σκοπούς. Φυσικά, το ISIS εκμεταλλευόταν την εισφορά αυτή όχι για φιλανθρωπικούς σκοπούς, αλλά ως έσοδο του ψευδοκράτους του. Η διαστρεβλωμένη αυτή χρήση των θεσμών του Ισλάμ προκαλεί, φυσικά, μεγάλη καχυποψία απέναντι του σε διεθνές επίπεδο, και δημιουργεί αρκετές «παρεξηγήσεις» σχετικά με τις αρχές του, ιδίως από μη-μουσουλμάνους. Παράλληλα, το Ισλαμικό Κράτος φαινόταν να αποκτά έσοδα εισπράττοντας φόρους από τα αγαθά και τα μετρητά που εισάγονται στις περιοχές που έχει υπό τον έλεγχό του (τύποις τελωνιακοί φόροι). Επίσης, επέβαλλε φόρους επί της μισθοδοσίας υπαλλήλων του Ιρακινού δημοσίου σε περιοχές που δεν ελέγχονταν από το τελευταίο, οι οποίοι, σύμφωνα με σχετικό report της Financial Action Task Force (FATF), απέφεραν στον

²⁵ Stergiou D., «ISIS political economy: financing a terror state», *Journal of Money Laundering Control*, vol.19, Iss. 2, 2016, σελ. 191 διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/JMLC-06-2015-0021>

²⁶ Ο θεσμός της «jizya» προέκυπτε από ένα είδος κοινωνικού συμβολαίου μεταξύ του κράτους που διεπόταν από το νόμο του Ισλάμ και τους μη-μουσουλμάνους κατοίκους του, της «dihmma». Όσες κοινωνικές-θρησκευτικές ομάδες διέπονταν από αυτό το συμβόλαιο, υποχρεούνταν να πληρώνουν φόρο μια ή και δύο φορές το χρόνο προς το κράτος, σε αντάλλαγμα την ελεύθερη άσκηση της πίστης τους και την ασφαλή παραμονή και διαβίωση τους στο κράτος αυτό. Ωστόσο, το Ισλαμικό Κράτος φαίνεται να εφαρμόζει αυτό το «φόρο» ως εκβιασμό έναντι μη-μουσουλμάνων, καθώς δεν επιτρέπει την ελεύθερη λατρεία άλλων θρησκειών στην επικράτεια του, απλώς πρόσκαιρα επιτρέπει στις ομάδες αυτές να επιβιώνουν. Η επιβίωση αυτή όμως συμβαίνει σε άθλιες τρομοκρατικές συνθήκες. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. στο: Phillips-Erb K., «Islamic State Warns Christians: Convert, Pay Tax, Leave Or Die», *Forbes*, 19 Ιουλίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.forbes.com/sites/kellyphillipserb/2014/07/19/islamic-state-warns-christians-convert-pay-tax-leave-or-die/#657cfb982c25> και στο: de Pulford L., «Islamic State's 'Jizya tax' for Christians is pure propaganda», *The Spectator*, 5 Σεπτεμβρίου 2016, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://blogs.spectator.co.uk/2016/09/islamic-states-jizya-tax-christians-pure-propaganda/>

ISIS εκατοντάδες εκατομμύρια δολάρια ετησίως²⁷, τουλάχιστον μέχρι την πολύ σημαντική απόφαση της Ιρακινής κυβέρνησης τον Αύγουστο του 2015 να διακόψει τις πληρωμές μισθοδοσίας σε υπαλλήλους της σε περιοχές που τελούσαν υπό τον έλεγχο της τρομοκρατικής οργάνωσης²⁸, σε μια προσπάθεια να την αποδυναμώσει οικονομικά. Ωστόσο, περισσότερες λεπτομέρειες για τα έσοδα που αποφέρουν η απειλή χρήσης βίας και οι εκβιασμοί στην τρομοκρατική οργάνωση θα αναλυθούν στη συνέχεια, καθώς εμπίπτουν κυρίως στην εγκληματική δραστηριότητα της.

2.4. Παράνομα κέρδη από δραστηριότητες που «παρακάμπτουν την νομοθεσία»:

Οι Δωρεές & Ο Ρόλος των ΜΚΟ και άλλων οργανώσεων & ιδρυμάτων

Πέρα από τα έσοδα που οι τρομοκρατικές οργανώσεις διασφαλίζουν για τον εαυτό τους μέσα από νόμιμες επιχειρήσεις στις οποίες εμπλέκονται ή μέσα από την εκμετάλλευση νόμιμων επιχειρήσεων και ιδιωτών, ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον αλλά και περίπλοκο μέρος των χρηματοδοτικών ροών τους αποτελεί η εξωτερική χρηματοδότηση. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις συνήθως δύνανται να εξασφαλίζουν τα βασικά για τη βιωσιμότητα τους στηριζόμενες στις δικές τους δυνάμεις, αλλά αδυνατούν να επιτύχουν ανώτερους σκοπούς χωρίς να κερδίσουν την προσοχή και την υποστήριξη «χορηγών». Το κόστος για μικρού μεγέθους τρομοκρατικές ενέργειες δεν απαιτεί αστρονομικά ποσά, και αυτές μπορούν να επιτευχθούν σε πολλές περιπτώσεις ακόμη και από «αρχάριους». Όταν, ωστόσο, μια οργάνωση επιχειρεί να υπηρετήσει έναν ανώτερο πολιτικό σκοπό ή ακόμα περισσότερο, να μεταβάλλει το χάρτη μέσα από τη δημιουργία ενός νέου κράτους όπως στην περίπτωση του Ισλαμικού Κράτους, είναι αδύνατο να το πράξει χωρίς να έχει εξασφαλίσει «δωρεές», τόσο εύπορων ιδιωτών ή επιχειρήσεων, όσο και ξένων κυβερνήσεων. Στην περίπτωση

²⁷ «Financing of the terrorist organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)», FATF, Φεβρουάριος 2015, σελ. 17-18 διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: www.fatf-gafi.org/topics/methodsandtrends/documents/financing-of-terrorist-organisation-isil.html

²⁸ Heissner S. – Neumann P.R. – Holland-McCowan – Basra R., «Caliphate in Decline: An Estimate of Islamic State's Financial Fortunes», The International Centre for the Study of Radicalisation (ICSR), 2017, σελ. 12, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://icsr.info/wp-content/uploads/2017/02/ICSR-Report-Caliphate-in-Decline-An-Estimate-of-Islamic-States-Financial-Fortunes.pdf>

των τελευταίων, η οργάνωση δεν έχει μόνο να κερδίσει χρήματα, αλλά και πολύτιμη στήριξη σε τομείς όπως ο εξοπλισμός, η τεχνογνωσία, η πολιτική επιρροή και, ενδεχομένως, η θεμελίωση μιας κρατικής υπόστασης. Ειδικότερα, στον τομέα του εξοπλισμού και της τεχνογνωσίας, η πολεμική ικανότητα μιας τρομοκρατικής οργάνωσης βασίζεται σχεδόν εξ' ολοκλήρου στην στήριξη μιας ξένης κυβέρνησης, καθώς μόνο μέσω αυτής θα μπορούσε να έχει πρόσβαση σε όπλα μαζικής καταστροφής. Επομένως, γίνεται αντιληπτή η σπουδαιότητα της διερεύνησης των μεθόδων που εξασφαλίζουν την εξωτερική στήριξη των τρομοκρατικών ομάδων.

Το ζήτημα των δωρεών είναι αδιαμφισβήτητα ένα σημαντικό κεφάλαιο στη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, κυρίως διότι αποτελεί μια απεικόνιση της απήχησης που έχει μια τρομοκρατική οργάνωση στο εξωτερικό, και αναδεικνύει το θέμα αυτό ως έκφραση των διεθνών σχέσεων. Οι δωρεές ιδιωτών διαδραματίζουν έναν ιδιαίτερα σπουδαίο ρόλο στη χρηματοδότηση πάρα πολλών τρομοκρατικών οργανώσεων παγκοσμίως, σήμερα όπως και στο παρελθόν. Μεγάλο μέρος αυτών αποτελούν τα εμβάσματα μεταναστών, διαφόρων εθνικιστών (όταν η σύνδεση τους με την τρομοκρατική οργάνωση είναι οι κοινές εθνικές καταβολές) ή υποστηρικτών της ιδεολογίας μιας τρομοκρατικής οργάνωσης, είτε αυτή έχει πολιτική είτε θρησκευτική χροιά, ή και τα δύο. Ίσως αυτές οι δωρεές να αφορούν συχνά μικροποσά, καθώς δεν προέρχονται από σταθερούς «χορηγούς» της εκάστοτε οργάνωσης, ωστόσο δεν είναι αμελητέα ποσότητα, εάν κανείς αναλογιστεί ότι αποτελούν και μέσο έκφρασης της στήριξης πολλών ιδιωτών προς τους στόχους της εν λόγω οργάνωσης. Παίρνοντας ξανά ως παράδειγμα το Ισλαμικό Κράτος, βασικό μέσο επικοινωνίας του «μηνύματος» του αποτέλεσε η χρήση των σύγχρονων media, μέσω των οποίων ξεκίνησε καμπάνιες χρηματοδότησης και ανέπτυξε την προπαγάνδα του. Σύμφωνα με τον Δημήτριο Στεργίου, διδάκτορα του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, στο άρθρο του με τίτλο «ISIS political economy: financing a terror state»:

«..Εκμεταλλεζόμενο τα εργαλεία που προσφέρονται σε πλατφόρμες των κοινωνικών δικτύων, το ISIS επαφίεται επίσης σε ένα μεγάλο αριθμό χαμηλού προφίλ και χαμηλού επιπέδου χρηματοδότες, μέσα από πολλούς λογαριασμούς που διατηρεί η οργάνωση. Αυτοί οι λογαριασμοί επέτρεψαν στο ISIS να μεγιστοποιήσει την ικανότητα του να γίνει «viral» ώστε να κερδίσει ευρεία υποστήριξη μέσα από τη δημιουργία μιας «καταιγίδας στο Twitter» στις 18 Ιουνίου 2014. «Hashtags» όπως

#ISIS, #AlleyesonISIS, ή #Islamicfront, μια δωρεάν για το κοινό εφαρμογή για κινητά τηλέφωνα που υποστηρίζει android λογισμικό ονόματι «The Dawn of Glad Tidings», και συναλλαγές μέσω του Skype και διεθνών προπληρωμένων καρτών, πολλαπλασίασαν τους υποστηρικτές της οργάνωσης και μετέτρεψαν την διεθνή υποστήριξη σε πραγματικά κεφάλαια. Ζητώντας κάποιες φορές συνεισφορές που ισούνται με το ένα τρίτο του μισθού του δωρητή, χρησιμοποιώντας μεθόδους crowd-funding, έναν συνδυασμό τεχνολογίας και marketing, το ISIS διατηρεί το momentum της καμπάνιας του και μεγιστοποιεί τα κέρδη του..²⁹».

Παράλληλα, μέσω της άμεσης και διαρκούς επικοινωνίας με τα μέλη του στο εξωτερικό, το Ισλαμικό Κράτος κατόρθωσε να λαμβάνει, εκτός από οικονομική βοήθεια, και σημαντική υλική βοήθεια από μαχητές του στο εξωτερικό (Foreign Terrorist Fighters – FTFs). Οι μαχητές αυτοί συγκεντρώνουν γύρω τους μικρούς πυρήνες-κοινότητες υποστήριξης, από τις οποίες αντλούν – έστω και μικρά – κεφάλαια που αποστέλλονται στην οργάνωση, όπως και υλική βοήθεια, ενώ οι ίδιοι δεν «κοστίζουν» συνήθως σε αυτήν, καθώς καλύπτουν μόνοι τους τις ανάγκες διαβίωσης τους. Δε διστάζουν, μάλιστα, να εγκαταλείπουν πολλές φορές τις χώρες που ζουν ώστε να ταξιδέψουν στην γεωγραφική περιοχή που δρα κυρίως το ISIS (Ιράκ και Συρία). Σημαντικό είναι το γεγονός ότι, είτε παραμένουν στο εξωτερικό, είτε μετακινηθούν στις περιοχές αυτές, έχουν συνήθως στη διάθεση τους τραπεζικούς λογαριασμούς σε τράπεζες του εξωτερικού, οι οποίες δεν υπάγονται στους ίδιους περιορισμούς με αυτές των περιοχών που ελέγχει το Ισλαμικό Κράτος. Αυτό σημαίνει, αφενός, ότι ένα μέρος των εμβασμάτων που λαμβάνει η τρομοκρατική οργάνωση είναι δύσκολο να διαπιστωθεί που κατευθύνονται, και αφετέρου, ότι μέσω των καρτών που έχουν στην κατοχή τους οι άνθρωποι αυτοί, δύνανται να κάνουν αναλήψεις ποσών από οποιαδήποτε ATM του εξωτερικού, χωρίς φυσικά να ελέγχεται που καταλήγουν τα μετρητά αυτά³⁰.

Η τόσο επιτυχημένη χρήση των λεγόμενων social media εκ μέρους του Ισλαμικού Κράτους αποτελεί ένα βασικό χαρακτηριστικό του ως σύγχρονη τρομοκρατική οργάνωση, και έναν ακόμη λόγο ανησυχίας για την εξέλιξη του πολέμου κατά της

²⁹ Stergiou D., «ISIS political economy: financing a terror state», *Journal of Money Laundering Control*, vol.19, Iss. 2, 2016, σελ. 197 διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/JMLC-06-2015-0021>

³⁰ «Financing of the terrorist organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)», FATF, Φεβρουάριος 2015, σελ. 20-22, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: www.fatf-gafi.org/topics/methodsandtrends/documents/financing-of-terrorist-organisation-isil.html

τρομοκρατίας. Επίσης, είναι ένα χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί το Ισλαμικό Κράτος από άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις, και κυρίως από την γενεσιουργό του οργάνωση, την Αλ Κάιντα. Μέσω της έκκλησης για χρηματοδότηση προς ένα ευρύ κοινό ιδιωτών, σε συνδυασμό με την χρήση προπαγάνδας, το ISIS ενίσχυσε το αίσθημα της συμμετοχής και της αλληλεγγύης με τους υποστηρικτές του, ιδίως στο εξωτερικό. Το ενδιαφέρον τους διατηρείται ζωντανό, και η μελλοντική βιωσιμότητα της οργάνωσης εξασφαλίζεται κατ' αυτόν τον τρόπο, ακόμη και αν η πραγματική γεωγραφική της έκταση και η πολεμική της ικανότητα περιορίζονται από τις επιθέσεις των δυνάμεων που τάσσονται κατά της τρομοκρατίας. Οργανώσεις όπως η Αλ Κάιντα δεν απευθύνονταν με τόση αμεσότητα στους υποστηρικτές τους, όχι μόνο λόγω των πιο περιορισμένων τεχνολογικών μέσων που είχαν στη διάθεση τους στο παρελθόν, αλλά και λόγω της διαφορετικής νοοτροπίας τους. Η Αλ Κάιντα στόχευε κατά κύριο λόγο σε εύπορους και σταθερότερους χρηματοδότες, κάτι που έγινε ιδιαίτερα φανερό και με την αποκάλυψη της «Χρυσής Αλυσίδας», μιας λίστας ονομάτων πιθανών χρηματοδοτών της τρομοκρατικής οργάνωσης, που ανακαλύφθηκε από την αστυνομία της Βοσνίας το Μάρτιο του 2002, μετά από επιδρομή στα γραφεία του Ιδρύματος «Benevolence International Foundation» στο Σεράγεβο. Διάφορα έγγραφα που ανακαλύφθηκαν περιείχαν πληροφορίες για συναντήσεις των συνεργατών του Osama Bin Laden με υποψήφιους πλούσιους χορηγούς (πολλοί από αυτούς κατείχαν ακόμη και υψηλά αξιώματα σε κράτη του Κόλπου, και ειδικά στη Σαουδική Αραβία) κατά την περίοδο 1980-1990, με στόχο την προσπάθεια δημιουργίας μιας αντι-δυτικής οργάνωσης μουτζαχεντίν³¹. Γίνεται, επομένως, αντιληπτή η σημασία ύπαρξης δωρεών, τόσο από οικονομική, όσο και από πολιτική σκοπιά, ακόμη και αν οι τρομοκρατικές οργανώσεις τείνουν να επαφίενται κυρίως σε κεφάλαια που αποκτούν αυτόνομα, βασιζόμενες στη δική τους δραστηριότητα.

Στον τομέα των δωρεών ως πηγή χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, σημαντικός είναι και ο ρόλος των διάφορων ιδρυμάτων, ΜΚΟ, και άλλων «φιλανθρωπικών οργανώσεων», που συχνά χρησιμοποιούνται ως μεσάζοντες, κυρίως για δωρεές προερχόμενες από εύπορους ιδιώτες, επιχειρήσεις, και, φυσικά, ξένες κυβερνήσεις

³¹Fielding N., «The Golden Chain», Ιστοσελίδα: Scribd, Αύγουστος 2009, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.scribd.com/document/98533283/Al-Qaeda-Origins-and-the-Golden-Chain>

κρατών που υποθάλλουν τρομοκρατικές οργανώσεις όταν αυτό εξυπηρετεί την πολιτική τους ατζέντα. Σύμφωνα με τη Loretta Napoleoni,

«..Αυτό δεν είναι ένα νέο φαινόμενο. Ο δεσμός μεταξύ φιλανθρωπιών και τρομοκρατικών οργανώσεων ξεκινά από την δεκαετία του 1970, όταν Ιρλανδο-Αμερικανοί δημιούργησαν φιλανθρωπικές οργανώσεις για καθολικές χήρες και ορφανά της Βόρειας Ιρλανδίας, και χρησιμοποιούσαν τα κεφάλαια για την στήριξη του IRA. Οι ισλαμικές φιλανθρωπικές οργανώσεις άνθισαν την δεκαετία του 1980, κατά τη διάρκεια της αντι-σοβιετικής τζιχάντ. Εκείνη την περίοδο, οι Η.Π.Α. ενθάρρυναν όλες τις μορφές χρηματοδότησης των μουτζαχεντίν, συμπεριλαμβανομένων των δωρεών από μουσουλμανικές χώρες. Οι φιλανθρωπικές δωρεές έφταναν στους μουτζαχεντίν μέσα από την Διεθνή Τράπεζα Πίστωσης και Εμπορίου (Bank of Credit and Commerce International – BCCI), έναν ύποπτο θεσμό, που χρησιμοποιούνταν και από την Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών (CIA) για τις συγκαλυμμένες επιχειρήσεις της. Όταν τελείωσε η αντι-σοβιετική τζιχάντ, οι ισλαμικές φιλανθρωπίες συνέχισαν να υποστηρίζουν Μουσουλμάνους στην μάχη τους εναντίον παρεμφερών πολέμων και σε άλλες χώρες, όπως για παράδειγμα, στη Βοσνία και την Τσετσενία. Με επικεφαλής Ισλαμιστές υποστηρικτές ή μέλη ριζοσπαστικών ισλαμιστικών ομάδων, διάφορα φιλανθρωπικά ιδρύματα εξελίχθηκαν από χρηματοδότες των μουτζαχεντίν σε αγωγούς χρηματοδότησης για ισλαμιστικές ένοπλες ομάδες, κατά καιρούς ακόμη και προσφέροντας καταφύγιο σε μέλη τρομοκρατικών οργανισμών. Όταν κατέρρευσε η BCCI, οι ισλαμικές φιλανθρωπίες χρησιμοποίησαν ένα δίκτυο ισλαμικών τραπεζών για να μεταφέρουν κεφάλαια σε τρομοκρατικές ομάδες, το οποίο απεδείχθη το ιδανικό εργαλείο για χειραγώγηση χρημάτων.³²».

Η κ. Napoleoni, στη συνέχεια του σχετικού άρθρου της, αναφέρει πως:

«Αρκετές ισλαμικές φιλανθρωπίες κατηγορήθηκαν για τη χρηματοδότηση πληθώρας νόμιμων και παράνομων projects, από το χτίσιμο τζαμιών και μαντράσας³³, μέχρι την αγορά όπλων και την επιχορήγηση τρομοκρατικών επιθέσεων. Ο συνδυασμός

³² Napoleoni L., «The new economy of terror: how terrorism is financed», United Nations Office on Drugs and Crime – Forum on Crime and Society, Volume 4, no. 1 and 2, December 2004, σελ.35 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Forum/V05-81059_EBOOK.pdf)

³³ θρησκευτικά σχολεία του Ισλάμ

ανθρωπιστικής βοήθειας και παράνομης δραστηριότητας είναι τυπικός πολλών τέτοιων φιλανθρωπικών ιδρυμάτων.³⁴».

Γνωστό παράδειγμα μιας τέτοιας περίπτωσης, στην οποία αναφέρεται και η Loretta Napoleoni εκτενέστερα στο ίδιο άρθρο, είναι η φιλανθρωπική οργάνωση «Muwafaq» ή «Blessed Relief», η οποία είχε ως υποστηρικτή της τον Osama bin Laden, και είναι ασφαλές να υποτεθεί ότι τα κεφάλαια που διαχειριζόταν η οργάνωση κατευθύνονταν προς την ενίσχυση της τρομοκρατικής οργάνωσης Al Qaeda.

Εύποροι ιδιώτες από κράτη όπως η Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ, το Κατάρ προχωρούν συχνά σε αποστολή ποσών με τη μορφή φιλανθρωπικών δωρεών, που στην πραγματικότητα αποσκοπούν στην ενίσχυση της τρομοκρατίας, και πολλές φορές το πράττουν ακολουθώντας την στάση της κυβέρνησης του κράτους τους. Αυτό, όμως, δεν είναι αποκλειστικά ένα φαινόμενο που εντοπίζεται μεταξύ κρατών στη Μέση Ανατολή. Για παράδειγμα, το Σεπτέμβριο του 2014 ένα τμήμα της βρετανικής κυβέρνησης δώρισε 18 χιλιάδες λίρες σε φιλανθρωπική οργάνωση που διατηρούσε στενές σχέσεις με τη Μουσουλμανική Αδελφότητα, παρ' ότι η «γραμμή» της κυβέρνησης της χώρας ήταν η αποφυγή δωρεών σε οργανώσεις σχετικές με αυτήν³⁵. Η εν λόγω οργάνωση, η Muslim Charities Forum, απαρτίζεται από κάποιες ισλαμικές φιλανθρωπικές οργανώσεις που όμως είχαν κατηγορηθεί για συμμετοχή στην «Ένωση του Καλού» (Union of Good), μια οργάνωση που οι Η.Π.Α. έχουν κατηγοριοποιήσει ως «χορηγό» της τρομοκρατίας. Παρ' ότι καμία οργάνωση δεν θα αποδεχόταν τον χαρακτηρισμό αυτό, η φήμη και μόνο είναι πολλές φορές αρκετή. Η βρετανική κυβέρνηση, μετά από τις αποκαλύψεις, ανακάλεσε μεγάλη δωρεά της προς την οργάνωση MCF³⁶. Στην περίπτωση του Ισλαμικού Κράτους, μέρος των εσόδων του προέκυπτε από αντίστοιχες «φιλανθρωπικές οργανώσεις», οι οποίες συχνά

³⁴ Napoleoni L., «The new economy of terror: how terrorism is financed», United Nations Office on Drugs and Crime – Forum on Crime and Society, Volume 4, no. 1 and 2, December 2004, σελ.35 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Forum/V05-81059_EBOOK.pdf)

³⁵ Turner C., «Government donation to Muslim Charities Forum denounced as "madness"», The Telegraph, 23 Σεπτεμβρίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/11114599/Government-donation-to-Muslim-Charities-Forum-denounced-as-madness.html>

³⁶ Ross T., «Muslim charity stripped of state funding over extremism fears», The Telegraph, 11 Ιανουαρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/conservative/11337846/Muslim-charity-stripped-of-state-funding-over-extremism-fears.html>

απέστειλαν χρήματα στις περιοχές της Συρίας και του Ιράκ με την πρόφαση της ανακούφισης των θυμάτων της περιφερειακής σύγκρουσης³⁷.

2.5. Χρηματοδότηση από Ξένες Κυβερνήσεις

Σε αυτό το σημείο επιβάλλεται να γίνει αναφορά σε ένα πολύ σημαντικό είδος δωρεάς που μπορεί να λάβει μια τρομοκρατική οργάνωση, αυτή μιας ξένης κυβέρνησης. Σύμφωνα με τον Richard Ward:

«..Η κρατική επιχορήγηση προς τρομοκρατικές οργανώσεις παίρνει συνήθως μία ή δύο μορφές: την δημιουργία μιας οργάνωσης ή την σύναψη συμφωνίας με ένα υπάρχον κίνημα σε ένα παράνομο κράτος (rogue State). Σε κάθε περίπτωση, το κράτος-χορηγός είναι ικανό να προσφέρει χρηματοδότηση, αλλά και τεχνικές πρώτες ύλες, εκπαίδευση και ανώτερο εξοπλισμό. Μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου, η κρατική επιχορήγηση τρομοκρατικών ενεργειών έχει στραφεί από την Ευρώπη σε διάφορες χώρες της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής..³⁸».

Όσον αφορά τις τρομοκρατικές οργανώσεις της Μέσης Ανατολής, και δη το Ισλαμικό Κράτος, τα κράτη-συνήθεις ύποπτοι για την κατεύθυνση πόρων προς υποστήριξη του είναι τα Κράτη του Κόλπου, και κυρίως η Σαουδική Αραβία και το Κατάρ. Οι «κατηγορίες» εναντίον των κρατών αυτών για ενίσχυση της τρομοκρατίας δεν σχετίζονται μόνο με το ISIS, αλλά είχαν ξεκινήσει πολύ νωρίτερα, από την άνοδο του καθεστώτος των Ταλιμπάν και την σύσταση και ισχυροποίηση της οργάνωσης Αλ Κάιντα. Φυσικά, κανένα κράτος δεν παραδέχεται ανοιχτά την ενίσχυση οποιασδήποτε τρομοκρατικής οργάνωσης, αλλά οι κατά καιρούς μεταβολές στην διεθνή διπλωματική και πολιτική σκακιέρα, όπως και σχετικές διαρροές στον τύπο, έχουν φέρει στο φως της δημοσιότητας πολλά στοιχεία προς επαλήθευση της ανάμειξης διάφορων κρατών στο ζήτημα της τρομοκρατίας. Για παράδειγμα, το 2009, σε απόρρητο memo της, η Hillary Clinton που εκτελούσε τότε καθήκοντα Secretary of

³⁷ Austin J., «UK charities that raised cash for ISIS and promoted Al-Qaeda struck off», Express, 30 Ιουλίου 2016, διαθέσιμο στο: <https://www.express.co.uk/news/world/694895/UK-charities-raise-money-ISIS-promote-Al-Qaeda-struck-off-register-investigation>

³⁸ Ward H. R., «The economics of terrorism», United Nations Office on Drugs and Crime – Forum on Crime and Society, Volume 4, no. 1 and 2, December 2004, σελ.27 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Forum/V05-81059_EBOOK.pdf)

State για την προεδρεία του Barack Obama, αναφέρθηκε στην Σαουδική Αραβία ως βασικό κράτος-χρηματοδότη του σουνιτικού εξτρεμισμού, και πολλών τρομοκρατικών οργανώσεων. Στο ίδιο memo κατατάσσει και το Κουβέιτ στην κατηγορία των κρατών από όπου προέρχεται οικονομική στήριξη της τρομοκρατίας, ενώ χαρακτηρίζει τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα «ευάλωτα σε χρηματοδοτικά δίκτυα της τρομοκρατίας», καθώς αποτελούν σημαντικό οικονομικό κέντρο της Μέσης Ανατολής, αλλά χωρίς επαρκείς ρυθμιστικές αρχές³⁹. Η Σαουδική Αραβία, συσχετίστηκε με την άνοδο των τρομοκρατικών οργανώσεων αρχικά λόγω της θρησκευτικό-πολιτικής ιδεολογίας που ασπαζόταν, αυτής του Ουαχαμπισμού (Wahhabism). Ο Ουαχαμπισμός αποτελούσε μια συντηρητική εκδοχή του Ισλάμ, ιδιαίτερα αυστηρή ως προς την εφαρμογή της πίστης σε όλες της εκφάνσεις της ζωής, η οποία «εργαλειοποιήθηκε» από τους Σαουδάραβες κυρίως κατά την σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν, προκειμένου να εμπνεύσει τους νέους να πολεμήσουν εναντίον της ξένης δύναμης⁴⁰. Η ιδεολογία αυτή, ωστόσο, διατηρήθηκε στη Σαουδική Αραβία σαν μέρος της ταυτότητας της, και εξαπλώθηκε, φτάνοντας στο σημείο οι διδαχές της να χρησιμοποιούνται και από το ISIS. Η χώρα υποστήριζε κατά καιρούς εξτρεμιστικές οργανώσεις έχουσες κοινές ιδεολογικές καταβολές με αυτήν. Σήμερα, η Σαουδική Αραβία συμμετέχει στη συμμαχία της οποίας ηγούνται οι Η.Π.Α. για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, και λαμβάνει μέτρα για την αντιμετώπιση αυτής, σε μια προσπάθεια να διαψεύσει τις κατηγορίες εναντίον της για υπόθαλψη και ενίσχυση τρομοκρατικών οργανώσεων, προερχόμενες κυρίως από τον στρατηγικό της αντίπαλο, το Ιράν. Ωστόσο, δωρεές εύπορων ιδιωτών της χώρας εξακολουθούν να αποστέλλονται για τη στήριξη του Ισλαμικού Κράτους⁴¹. Το Κατάρ, όπως και το Κουβέιτ είχαν συσχετιστεί έντονα με την προσπάθεια συλλογής εσόδων μέσω εράνων εκ μέρους του Ισλαμικού Κράτους και κατά το 2013. Ο Andrew Gilligan έγραψε το 2014 στην βρετανική Telegraph:

³⁹ «US embassy cables: Hillary Clinton says Saudi Arabia 'a critical source of terrorist funding'», The Guardian, 30 Δεκεμβρίου 2009, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.theguardian.com/world/us-embassy-cables-documents/242073>

⁴⁰ «Is Saudi Arabia to blame for Islamic State?», BBC, 19 Δεκεμβρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-35101612>

⁴¹ «Islamic State: Where key countries stand», BBC, 3 Δεκεμβρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29074514>

«..Αν και δεν έχει γίνει ευρέως αντιληπτό στην Ευρώπη, δεν είναι μυστικό. Σε όλη τη διάρκεια του 2013, και στην αρχή του τρέχοντος έτους, σε τηλεοπτικούς σταθμούς, ιστοσελίδες και κοινωνικά δίκτυα του Κουβέιτ και του Κατάρ, οι τζιχαντιστές ζητούσαν ανοικτά χρήματα για όπλα και στρατεύματα, όπως ακριβώς οι φιλανθρωπικές οργανώσεις στη Βρετανία ζητούν δωρεές για σκηνές και φαγητό. Μια από τις κύριες «Oxfam» των τζιχαντιστών αποτελεί μια ομάδα γνωστή ως «Ένωση Ακαδημαϊκών του Κουβέιτ» (Kuwait Scholars' Union – KSU), η οποία διοργάνωσε μεγάλες καμπάνιες χρηματοδότησης, συμπεριλαμβανόμενης της «Μεγάλης Καμπάνιας του Κουβέιτ», συγκεντρώνοντας αρκετά εκατομμύρια δολάρια για αντιαεροπορικούς πυραύλους, αντιαρματικά ρουκετοβόλα (rocket-propelled grenades - RPG) και μαχητές. Μερικά από τα χρήματα δόθηκαν στο ISIL και μερικά στο μέτωπο της Al Qaeda, την Jabhat al-Nusra μέχρι το Φεβρουάριο⁴².»

Το Κατάρ αποτελεί ακόμη μια χώρα-μέλος της στρατιωτικής συμμαχίας με ηγέτη τις Η.Π.Α. εναντίον του Ισλαμικού Κράτους, αν και έχει πολλές φορές υποχρεωθεί να απαντήσει σε κατηγορίες, κυρίως, της σιιτικής ιρακινής κυβέρνησης για την ανάμειξη του με την ενίσχυση του ISIS⁴³. Η αμφιλεγόμενη σχέση του Κατάρ με την τρομοκρατία είχε οδηγήσει σε κρίση τις σχέσεις του με άλλες γειτονικές του χώρες ήδη από το 2014, όταν η Σαουδική Αραβία, το Μπαχρέιν και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα απέσυραν τις διπλωματικές τους αποστολές από τη χώρα, υποστηρίζοντας ότι ενίσχυε ένοπλες ομάδες⁴⁴. Η κρίση του 2014 δεν είχε, ωστόσο, την ίδια ένταση με αυτήν του καλοκαιριού του 2017, η οποία οδήγησε σε εμπάργκο εναντίον του Κατάρ εκ μέρους κυρίως τεσσάρων κρατών (Σαουδική Αραβία, Μπαχρέιν, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και Αίγυπτος), που στη συνέχεια ακολουθήθηκαν από πολλά ακόμη φιλικά προσκείμενα σε αυτά κράτη, τα οποία είτε διέκοψαν εντελώς τις σχέσεις τους με το Κατάρ, είτε τις περιόρισαν δραστικά. Η κρίση αυτή προέκυψε λίγες μέρες μετά την επίσκεψη του Προέδρου των Η.Π.Α., Donald Trump, στο Ριάντ,

⁴² Gilligan A., «How our allies in Kuwait and Qatar funded Islamic State», The Telegraph, 6 Σεπτεμβρίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/kuwait/11077537/How-our-allies-in-Kuwait-and-Qatar-funded-Islamic-State.html>

⁴³ «Islamic State: Where key countries stand», BBC, 3 Δεκεμβρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29074514>

⁴⁴ «Qatar-Gulf crisis: Your questions answered», Al Jazeera, 5 Δεκεμβρίου 2017, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2017/06/qatar-gulf-crisis-questions-answered-170606103033599.html#blockading-countries>

προκειμένου να συναντηθεί με ηγέτες των κρατών του Κόλπου, με αφορμή κάποιες δήθεν δηλώσεις του εμίρη του Κατάρ που διοχετεύθηκαν στον τύπο. Οι χώρες που αποφάσισαν το εμπάργκο, αιτιολόγησαν τη στάση τους κατηγορώντας το Κατάρ για οικονομική και στρατιωτική υποστήριξη της τρομοκρατίας, διατήρηση φιλικών σχέσεων με το στρατηγικό τους αντίπαλο, το Ιράν, και παράνομη ανάμειξη στα εσωτερικά ζητήματα τους⁴⁵. Το Κατάρ αρνήθηκε, φυσικά, τις κατηγορίες αυτές, ωστόσο η κρίση βρίσκεται μέχρι σήμερα σε εξέλιξη. Παρόλο που δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία που να επιβεβαιώνουν την ανάμειξη της χώρας με τρομοκρατικές οργανώσεις, και στην περίπτωση του Κατάρ, έχουν εντοπιστεί δωρεές εύπορων ιδιωτών κατοίκων του προς το Ισλαμικό Κράτος, ενώ η κυβέρνηση του εμιράτου είχε αποστείλει χρήματα και εξοπλισμό σε εξτρεμιστικές Ισλαμιστικές ομάδες στη Συρία. Η Ντόχα πιστεύεται, επιπλέον, ότι διατηρεί συνδέσμους με την Al Nusra, οργάνωση-παρακλάδι της Al Qaeda στη Συρία⁴⁶.

Η Συρία, εν προκειμένω, απασχολούσε τις Η.Π.Α σχετικά με το ζήτημα της τρομοκρατίας ήδη από τη δεκαετία του 1970, καθώς βρίσκεται στη λίστα του U.S. Department of State των κρατών-χορηγών της από το Δεκέμβριο του 1979⁴⁷. Σύμφωνα, μάλιστα, με την επίσημη ιστοσελίδα του U.S. Department of State:

«Μέσα στην περασμένη δεκαετία, η Συριακή κυβέρνηση έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των δικτύων της τρομοκρατίας μέσα από την δεκτική αντιμετώπιση του καθεστώτος Άσαντ απέναντι στις προσπάθειες της Αλ Κάιντα και άλλων τρομοκρατικών ομάδων να διευκολύνουν τους ξένους μαχητές κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης στο Ιράκ. Η Συρία αποτέλεσε για χρόνια κέντρο των ξένων τρομοκρατών μαχητών, και η γνώση και ενθάρρυνση για πολλά χρόνια, εκ μέρους της συριακής κυβέρνησης, του περάσματος μέσα από τη χώρα βίαιων εξτρεμιστών με σκοπό την είσοδο στο Ιράκ και την μάχη εναντίον των συμμαχικών στρατευμάτων, έχει επανειλημμένα καταγραφεί. Τα ίδια ακριβώς δίκτυα ήταν μεταξύ των βίαιων εξτρεμιστικών στοιχείων που τρομοκράτησαν τους λαούς της Συρίας και του Ιράκ το 2016. Παρά το γεγονός ότι υπήρξε μια γενικότερη μείωση της ροής Σουνιτών

⁴⁵ ibid

⁴⁶ «Islamic State: Where key countries stand», BBC, 3 Δεκεμβρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29074514>

⁴⁷ «State Sponsors of Terrorism», Ιστοσελίδα U.S. Department of State, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.state.gov/j/ct/list/c14151.htm>

εξτρεμιστών που συνδέονταν με ξένους τρομοκράτες μαχητές που ταξίδεψαν στη Συρία το 2016, το ISIS και άλλες τρομοκρατικές ομάδες συνέχισαν να προσελκύουν νέους μαχητές στην περιοχή. Επιπρόσθετα, ξένοι τρομοκράτες μαχητές που συμμαχούσαν με το Ιράν συνέχισαν να ταξιδεύουν προς τη Συρία, προκειμένου να πολεμήσουν για το καθεστώς ή μαζί με αυτό⁴⁸.»

Μετά το ξέσπασμα της λεγόμενης «Αραβικής Άνοιξης» το 2011, και το χάος που δημιουργήθηκε στην ήδη πολύπαθη Μέση Ανατολή, με αποκορύφωμα τον εμφύλιο πόλεμο στη Συρία, οι διάφορες τρομοκρατικές οργανώσεις άρχισαν να ακμάζουν, με κυρίαρχη ανάμεσα τους το Ισλαμικό Κράτος. Αποκτώντας και γεωγραφική, πλέον, υπόσταση εκμεταλλευόμενο το «κενό ισχύος» που δημιουργήθηκε από την αποδυνάμωση του καθεστώτος Άσαντ στη Συρία, την απουσία ισχυρής αμερικανικής στρατιωτικής δύναμης, την αδυναμία του Ιρακινού στρατού και την γενικότερη άναρχη κατάσταση στην περιοχή, αναδείχθηκε ως η ισχυρότερη τρομοκρατική οργάνωση, και τράβηξε το «ενδιαφέρον» των δικτύων χρηματοδότησης της τρομοκρατίας περισσότερο από ποτέ.

Ακόμη ένα κράτος του οποίου η σχέση με την τρομοκρατία είναι εξαιρετικά αμφιλεγόμενη είναι η γειτονική μας Τουρκία. Σύμφωνα και με τα λεγόμενα ενός αξιωματούχου του NATO:

«..Η Τουρκία αποτελεί το σύμμαχο του NATO που βρίσκεται πιο εκτεθειμένος απέναντι στην βία και την αστάθεια στη Συρία και το Ιράκ. Όλοι οι υπόλοιποι σύμμαχοι βοηθούν ώστε να προστατευθεί η Τουρκία μέσα από πληθώρα μέτρων, μεταξύ αυτών και της χρήσης των αμυντικών πυραύλων Patriot. Ο αγώνας εναντίον του ISIL απαιτεί μια συνολική και σταθερή προσπάθεια, που συμπεριλαμβάνει την διακοπή της παράνομης χρηματοδότησης του ISIL και της εισροής των ξένων μαχητών. Όλοι οι σύμμαχοι του NATO συμμετέχουν στην Παγκόσμια Συμμαχία με ηγέτη τις Η.Π.Α. για την αντιμετώπιση του ISIL. Η Τουρκία προσφέρει σημαντικά, φιλοξενώντας μεταξύ άλλων και πολλούς άλλους συμμάχους του NATO στην αεροπορική βάση Incirlik, και ενισχύοντας την ασφάλεια των συνόρων της με τη Συρία..⁴⁹»

⁴⁸ *ibid*

⁴⁹ Ahmed N., «Whistleblower exposes how NATO's leading ally is arming and funding ISIS», *Insurgeintelligence by Medium*, 16 Σεπτεμβρίου 2016, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

Ο ρόλος της, ωστόσο, παραμένει σε πολλές περιπτώσεις ύποπτος. Η χώρα φαίνεται να συμμερίζεται την εξτρεμιστική ιδεολογία του Ισλαμικού Κράτους αλλά και άλλων τρομοκρατικών οργανώσεων, όπως η Al Nusra, το παρακλάδι της Al Qaeda στη Συρία, ενώ ταυτόχρονα σίγουρα δεν επιθυμεί τον ολοένα και σημαντικότερο ρόλο των Κούρδων στα πλαίσια του πολέμου κατά της τρομοκρατίας και του συριακού εμφυλίου. Η ενδεχόμενη δημιουργία ενός κουρδικού κράτους στα σύνορα της Τουρκίας θα της δημιουργούσε εξαιρετικά μεγάλη σύγχυση στο εσωτερικό της, επομένως μπορεί κανείς να εντοπίσει κάποια κίνητρα που θα είχε η χώρα προκειμένου να υποστηρίξει παρασκηνιακά τις δυνάμεις της τρομοκρατίας στην περιοχή. Οι περισσότεροι συσχετισμοί της γείτονα χώρας με το ISIS έχουν γίνει στα πλαίσια του λαθρεμπορίου πετρελαίου, με την Τουρκία να φέρεται ως κύρια αγορά του παράνομου πετρελαίου του Ισλαμικού Κράτους, αλλά και στα πλαίσια της ελεύθερης διέλευσης στρατιωτικού υλικού, οικονομικής βοήθειας αλλά και μαχητών από τα σύνορα της, με κατεύθυνση την ενίσχυση του ISIS, η οποία θα μπορούσε - θεωρητικά - να διακοπεί, εάν η Τουρκία επέλεγε να εντατικοποιήσει τους συνοριακούς ελέγχους.

Είναι ενδιαφέρον, ειδικά για την στάση του NATO και των δυτικών δυνάμεων εν γένει, ότι η χώρα φαίνεται να μην πράττει στο βαθμό των δυνατοτήτων της αυτά για τα οποία την επαίνεσε ο αξιωματούχος της συμμαχίας ανωτέρω. Καθώς η Τουρκία αποτελεί σημαντικό στρατηγικό σύμμαχο της δύσης, η στάση της απέναντι στο ISIS και άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις δεν έχει αντιμετωπιστεί ανοικτά. Παρ' όλα αυτά, διάφορες μαρτυρίες και έρευνες επιβεβαιώνουν την ανάμειξη του κράτους με την ενίσχυση τρομοκρατικών οργανώσεων όπως το ISIS. Επί παραδείγματι, ο David L. Phillips, διευθυντής του Προγράμματος για την Ειρήνευση και τα Δικαιώματα, στο Ινστιτούτο για την Μελέτη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Πανεπιστήμιο Columbia συνέταξε μια εκτεταμένη έρευνα με τίτλο «ISIS – Turkey Links», στην οποία συμπεριέλαβε ρεπορτάζ πολύ σημαντικών εφημερίδων και ενημερωτικών δικτύων τόσο του δυτικού κόσμου, όσο και της ίδιας της Τουρκίας, προκειμένου να αναλύσει όλες τις «κατηγορίες» που έχει δεχθεί η χώρα για σύμπραξη με την τρομοκρατία. Μερικές από αυτές ήταν η παροχή στρατιωτικού υλικού στο ISIS, παροχή διαδρόμων μεταφοράς, βοήθειας στην επιμελητεία (management of logistics),

<https://medium.com/insurge-intelligence/former-turkish-counter-terror-chief-exposes-governments-support-for-isis-d12238698f52>

στρατιωτικής εκπαίδευσης και βοήθειας στην προσέλκυση μαχητών, ιατρικής περίθαλψης, αλλά και οικονομικής βοήθειας μέσω του λαθρεμπορίου πετρελαίου, στην οποία θα γίνει εκτενέστερη αναφορά στη συνέχεια. Παράλληλα, πολλά ρεπορτάζ ήθελαν τον τουρκικό στρατό να μάχεται στο πλευρό του ISIS σε διάφορες περιπτώσεις, όπως στη μάχη του Kobani⁵⁰. Μια ακόμη ενδιαφέρουσα μαρτυρία είναι αυτή του, καθηγητή σήμερα, Ahmet Sait Yayla, πρώην αρχηγό του τμήματος Αντιτρομοκρατίας και Επιχειρήσεων της Εθνικής Αστυνομίας της Τουρκίας, με 20ετή θητεία στο χώρο⁵¹. Ο πρώην αξιωματούχος αναφέρθηκε σε προσωπικά του βιώματα, και κατηγόρησε ανοιχτά τις τουρκικές αρχές για υπόθαλψη τρομοκρατών, μελών του Ισλαμικού Κράτους⁵².

Παρά το γεγονός ότι, μέχρι τώρα, η χρηματοδότηση από ξένες κυβερνήσεις αποτελούσε ένα πολύ μικρό μέρος των εσόδων του Ισλαμικού κράτους (π.χ. «..Από το 2005 μέχρι το 2010 μόνο το 5% του λειτουργικού προϋπολογισμού της οργάνωσης προερχόταν από χορηγίες του εξωτερικού..⁵³»), καθώς η οργάνωση συγκέντρωνε τα βασικά υπό διαχείριση κεφάλαια της από την τοπική της δράση, η σημασία της χρηματοδότησης αυτής δεν είναι καθόλου αμελητέα. Το γεγονός ότι το Ισλαμικό Κράτος κατόρθωσε να κερδίσει το ενδιαφέρον διάφορων εξωτερικών δρώντων, και να τους αναγκάσει σε πολλές περιπτώσεις να διαιρέσουν τα ποσά που διέθεταν για τη στήριξη της τρομοκρατίας μεταξύ του ιδίου και της άλλοτε ισχυρότατης οργάνωσης Al Qaeda και των παρακλαδιών της, το τοποθέτησε – εκτός από τον πραγματικό – και στον μεταφορικό χάρτη των σημαντικών παικτών της Μέσης Ανατολής. Επομένως, η στήριξη από το εξωτερικό είχε περισσότερο πολιτική και λιγότερο οικονομική σημασία. Ωστόσο, παρατηρώντας την σημερινή γεωγραφική έκταση του Ισλαμικού Κράτους, και με δεδομένο ότι μετά τις επιθέσεις των συμμαχικών δυνάμεων εναντίον του, τα εδάφη του όπως και οι πλουτοπαραγωγικές πηγές του περιορίστηκαν

⁵⁰ Phillips D. L., «Research Paper: ISIS-Turkey Links», Columbia University – Institute of Human Rights, δημοσιευμένο στο Huffpost, (ενημερώθηκε) 8 Σεπτεμβρίου 2016, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: https://www.huffingtonpost.com/david-l-phillips/research-paper-isis-turke_b_6128950.html

⁵¹ Σύμφωνα με την προσωπική του σελίδα στο LinkedIn, διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.linkedin.com/in/ahmetsayla>

⁵² Ahmed N., «Whistleblower exposes how NATO's leading ally is arming and funding ISIS», Insurgeintelligence by Medium, 16 Σεπτεμβρίου 2016, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://medium.com/insurge-intelligence/former-turkish-counter-terror-chief-exposes-governments-support-for-isis-d12238698f52>

⁵³ Stergiou D., «ISIS political economy: financing a terror state», *Journal of Money Laundering Control*, vol.19, Iss. 2, 2016, σελ. 196 διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/JMLC-06-2015-0021>

σημαντικά, γίνεται αντιληπτό ότι η εξωτερική στήριξη θα αποκτήσει ακόμη μεγαλύτερη βαρύτητα για την επιβίωση της τρομοκρατικής οργάνωσης. Επιπρόσθετα, ακόμη και χωρίς να λάβει χρηματοδότηση από κάποιο κράτος, έχει πολύ μεγάλη σημασία για το ISIS να παραμένουν ανεμπόδιστες οι διαδρομές χρήματος που περνούν από τις γειτονικές στην «επικράτεια» του χώρες. Αντιλαμβανόμαστε, λοιπόν, ότι η χρηματοδότηση και η στήριξη γενικά μιας τρομοκρατικής οργάνωσης αποτελεί σημαντική έκφανση των διεθνών σχέσεων, καθώς εμπεριέχει και την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των κρατών-χρηματοδοτών, εφόσον αυτά διαμορφώνουν μέρος της πολιτικής τους ατζέντας μέσα από την επιλογή των οργανώσεων που θα υποστηρίξουν. Συχνά, μάλιστα, το ζήτημα της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας λειτουργεί σαν πεδίο «πολέμου διά αντιπροσώπων» (war by proxy) για κράτη που παραδοσιακά έχουν αντικρουόμενα συμφέροντα, ενώ δύναται να φέρει ακόμη και συμμαχικά κράτη σε αντιπαράθεση.

2.6. Έσοδα από παράνομες & εγκληματικές δραστηριότητες

Σε αυτό το μέρος της παρούσας έρευνας θα αναλυθεί η βασικότερη πηγή εσόδων του Ισλαμικού Κράτους, αλλά και πολλών τρομοκρατικών οργανώσεων: οι παράνομες, εγκληματικές δραστηριότητες. Αυτός ο τομέας ενέχει πληθώρα τέτοιων δραστηριοτήτων, που κυρίως εμφανίζονται με την μορφή της «μεταφοράς εγχώριων περιουσιακών στοιχείων» από τους νόμιμους ιδιοκτήτες τους προς την τρομοκρατική οργάνωση (transfer of domestic assets). Σύμφωνα με τη Loretta Napoleoni:

«..Η μεταφορά εγχώριων περιουσιακών στοιχείων είναι εξαιρετικά επιζήμια στην παραδοσιακή οικονομία, καθώς πλήττει τις ίδιες τις πηγές της. Τη δεκαετία του 1970 η πολιτική της Euskadi Ta Askatsuna (ETA) της απόσπασης πόρων μέσω εκβιασμών (extortions) και των ληστειών εξαντλούσε τον πλούτο των Βασκικών περιοχών της Ισπανίας· πολλοί επιχειρηματίες δολοφονήθηκαν, αναγκάζοντας πολλούς βιομήχανους και τις οικογένειες τους να μεταναστεύσουν. Στο νότιο Λίβανο, τα κυρίως κέρδη της Hizbollah προέκυπταν από τον εκβιασμό εμπόρων, επιχειρηματιών, ιδιοκτητών εστιατορίων και καταστημάτων, κυρίως στην κοιλάδα Bekaa. Μερικές τρομοκρατικές οργανώσεις χαρακτηρίζουν τους παράνομους εκβιασμούς τους ως «φόρους πολέμου» - πληρωμές που τους οφείλονταν ως διαχειριστές μιας περιοχής. Δεδομένης της φύσης της, λοιπόν, η μεταφορά εγχώριων περιουσιακών στοιχείων

είναι μια βασική πηγή κέρδους, ειδικά σε χώρες που μαστίζονται από εμφύλιο πόλεμο...⁵⁴».

Στα πλαίσια, εν προκειμένω, του συριακού εμφυλίου, το Ισλαμικό Κράτος βρήκε «ζωτικό χώρο», επεκτάθηκε γεωγραφικά και ξεκίνησε να ασκεί τις παράνομες δραστηριότητες του στην περιοχή που διατηρούσε μέχρι πρότινος, μεταξύ των οποίων και η παράνομη φορολόγηση, στην οποία έγινε αναφορά και σε προηγούμενο σημείο της έρευνας.

Πέρα από την παράνομη φορολογία, την πιο προσοδοφόρα πρακτική για το Ισλαμικό Κράτος αποτελεί η απόσπαση πόρων μέσω εκβιασμών (extortions).

«..Ήδη από τις αρχές του 2009, το ISIS αποκτούσε στη Μοσούλη σχεδόν το ίδιο κέρδος από τους εκβιασμούς όσο και από το πετρέλαιο. Ο πληθυσμός βρίσκεται υπό εκμετάλλευση μέσα από το τραπεζικό σύστημα, τις προμήθειες στις μεταφορές, την καθημερινή επιχειρηματική δραστηριότητα, τις πληρωμές μισθών, του ανθρώπινου trafficking, την αρπαγή ιδιωτικής περιουσίας – κυρίως από Χριστιανούς, Σιίτες και επίσημους κυβερνητικούς υπαλλήλους - που στη συνέχεια δημοπρατείται για μετρητά, ή την απλή κλοπή με απειλή όπλου..⁵⁵».

Σε γενικές γραμμές, το Ισλαμικό Κράτος ανέπτυξε πολύ γρήγορα μια ισχυρή βάση για την οικονομία του, προκειμένου να υπολογίζει όσο το δυνατόν περισσότερο στη δική του δράση, και όχι στην εξωτερική βοήθεια. Πιο συγκεκριμένα, «..Το ISIS φαινόταν να συγκεντρώνει περί τα 900 εκατομμύρια δολάρια από τους κατοίκους και τους επιχειρηματίες στην περιοχή του..⁵⁶», και όλα μέσα από την εγκληματική του δράση.

Ίσως η μεγαλύτερη εκμετάλλευση του τοπικού και μη πληθυσμού να συνοψίζεται σε μια κυρίαρχη πρακτική: τις απαγωγές. Η απαγωγή ιδιωτών και η αναζήτηση λύτρων

⁵⁴ Napoleoni L., «The new economy of terror: how terrorism is financed», United Nations Office on Drugs and Crime – Forum on Crime and Society, Volume 4, no. 1 and 2, December 2004, σελ.37 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Forum/V05-81059_EBOOK.pdf)

⁵⁵ Stergiou D., «ISIS political economy: financing a terror state», *Journal of Money Laundering Control*, vol.19, Iss. 2, 2016, σελ. 192 διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/JMLC-06-2015-0021>

⁵⁶ Engel P., «ISIS has found a huge moneymaking method that's 'impervious to sanctions and air raids'», *Business Insider*, 2 Δεκεμβρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.businessinsider.com/isis-taxation-extortion-system-2015-12>

από τις οικογένειες τους αποτέλεσε βασική πηγή παράνομου κέρδους για το Ισλαμικό Κράτος, αλλά και για την Al Qaeda πριν από αυτό. Οι απαγωγές αυτές αφορούσαν τόσο τον τοπικό πληθυσμό, προκειμένου να εκβιαστούν οικογένειες ντόπιων για πληρωμές λύτρων, όσο και υπηκόους ξένων χωρών. Για την ακρίβεια, η δύση (και συγκεκριμένα η Ευρώπη, καθώς οι Η.Π.Α. ακολουθούσαν μέχρι προσφάτως μια πολύ αυστηρή πολιτική μη-πληρωμής λύτρων σε τρομοκράτες⁵⁷) πολλές φορές συνεισέφερε σημαντικά στο ισοζύγιο της οργάνωσης, καθώς τα έσοδα από πληρωμές λύτρων ανέρχονταν σε πολλά εκατομμύρια δολάρια. «Τουλάχιστον 125 εκατομμύρια δολάρια έχουν πληρωθεί στην Al Qaeda και σε φιλικά προσκείμενες σε αυτήν οργανώσεις σε λύτρα από το 2008, για απαγωγές που έχουν δηλωθεί.⁵⁸». Από την άλλη, το Ισλαμικό Κράτος, σύμφωνα με σχετική έρευνα του Ηνωμένου Βασιλείου, συγκέντρωσε από 35 έως 45 εκατομμύρια δολάρια σε λύτρα, από τον Σεπτέμβριο του 2013 έως τον Σεπτέμβριο του 2014⁵⁹.

«Τα Ηνωμένα Έθνη και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν αποκηρύξει τις απαγωγές με σκοπό την πληρωμή λύτρων, και απορρίπτουν – ως ζήτημα πολιτικής – την πληρωμή αυτή σε τρομοκρατικές οργανώσεις. Παρά τις αποκηρύξεις αυτές, ωστόσο, κάποιες χώρες όπως η Γαλλία, το Βέλγιο, η Ιταλία και η Ισπανία φαίνεται να συνεχίζουν να διαπραγματεύονται παρασκηνιακά συμφωνίες με ξένες τρομοκρατικές οργανώσεις. Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις συνήθως επικοινωνούν με τους τρομοκράτες

⁵⁷ Το 2015, η Προεδρεία Ομπάμα αποφάσισε με την Οδηγία Προεδρικής Πολιτικής 30 (PPD-30) να μην διώκει ποινικά αμερικανικές οικογένειες θυμάτων απαγωγής που επιλέγουν να πληρώνουν λύτρα σε τρομοκρατικές οργανώσεις για την απελευθέρωση των συγγενών τους. Αυτό καταλογίστηκε από πολλούς ως μια «αδυναμία» της κυβέρνησης απέναντι στο Ισλαμικό Κράτος, καθώς «έσπασε» την παραδοσιακά αυστηρή πολιτική μη διαπραγμάτευσης των Η.Π.Α. με τρομοκράτες. Ωστόσο, η απόφαση ελήφθη προκειμένου η κυβέρνηση να είναι σε θέση, ανεπίσημα, να συνδράμει τις οικογένειες στις διαπραγματεύσεις, προκειμένου να αυξήσει τις πιθανότητες επιτυχίας της απελευθέρωσης των θυμάτων.

⁵⁸ Callimachi R., «Paying Ransoms, Europe Bankrolls Qaeda Terror», The New York Times, 29 Ιουλίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.nytimes.com/2014/07/30/world/africa/ransoming-citizens-europe-becomes-al-qaedas-patron.html>

⁵⁹ Williams-Grut Os., «Here's where terrorist groups like ISIS and Al Qaeda get their money», Business Insider UK, 7 Δεκεμβρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://uk.businessinsider.com/how-isis-and-al-qaeda-make-their-money-2015-12/#6-scamming-banks-1>

χρησιμοποιώντας ιδιώτες χορηγούς ή τις οικογένειες των θυμάτων, σε μια προσπάθεια να μειώσουν τις πιθανότητες ενός κακού σε αυτές αντίκτυπου⁶⁰».

Η Loretta Napoleoni τονίζει ότι:

«.. Όταν ξένοι επιχειρηματίες, τουρίστες ή εργαζόμενοι της διεθνούς ανθρωπιστικής βοήθειας απάγονται, οι πληρωμές λύτρων γίνονται κέρδος· αν αυτά τα λύτρα πληρωθούν σε σκληρό νόμισμα, γίνονται επίσης πηγή συναλλάγματος..Από τη στιγμή που οι όμηροι είναι απλά αγαθά για τις τρομοκρατικές οργανώσεις – όπως τα ναρκωτικά, το πετρέλαιο, ο χρυσός και τα διαμάντια – ο καθένας μπορεί να πλειοδοτήσει για τις ζωές τους, ακόμη και άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις. Σε αυτό το σκληρό εμπόριο ανθρώπινων ζωών, το να αγοράσεις τον θάνατο κάποιου μπορεί να αποτελέσει ένα δυνατό πολιτικό μήνυμα⁶¹».

Το Ισλαμικό Κράτος φαίνεται να είχε γνώση του τελευταίου, καθώς υπήρξαν περιπτώσεις που εξαγόρασε ομήρους με καταγωγή από τη δύση από μετριοπαθείς αντάρτες σε συνοριακές ανταλλαγές⁶².

Πέρα, όμως, από την πολιτική, άλλα και από την οικονομική σημασία των απαγωγών ατόμων προερχόμενων από τη δύση, κυρίαρχη πηγή εσόδων για το Ισλαμικό Κράτος παρέμεναν οι απαγωγές μελών του τοπικού πληθυσμού, Ιρακινών και Σύριων, καθώς οι πληρωμές λύτρων ήταν αμεσότερες και συχνότερες, συν το γεγονός ότι οι απαγωγές ντόπιων ήταν πολύ πιο εύκολες για την οργάνωση.

«Σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη, περισσότερο από το 90 τοις εκατό των απαγωγών περιλαμβάνουν απαγωγείς ίδιας εθνικής καταγωγής με τους απαγόμενους, ωστόσο οι περιπτώσεις αυτές τείνουν να τραβούν λιγότερο την προσοχή, συγκριτικά με υψηλού

⁶⁰ «Cash to Chaos», House Homeland Security Committee Majority Staff Report, Οκτώβριος 2016, σελ.12, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://homeland.house.gov/wp-content/uploads/2016/10/Dismantling-ISIS-Financial-Infrastructure.pdf>

⁶¹ Napoleoni L., «The new economy of terror: how terrorism is financed», United Nations Office on Drugs and Crime – Forum on Crime and Society, Volume 4, no. 1 and 2, December 2004, σελ.37 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Forum/V05-81059_EBOOK.pdf)

⁶² «Financing of the terrorist organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)», FATF, Φεβρουάριος 2015, σελ.18, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: www.fatf-gafi.org/topics/methodsandtrends/documents/financing-of-terrorist-organisation-isil.html

προφίλ, διεθνείς περιπτώσεις. Το Ισλαμικό κράτος στο Ιράκ φέρεται να επιζητά από 500 έως και 200 χιλιάδες δολάρια ως λύτρα για απαχθείς ντόπιους⁶³».

Παράλληλα, η πρακτική των απαγωγών είχε συνεισφέρει ιδιαίτερα και στην εχθρική αντιμετώπιση της τρομοκρατικής οργάνωσης απέναντι στις μειονότητες της περιοχής: Χριστιανούς, Ασσύριους, Γιαζίντι και αρκετές άλλες θρησκευτικές μειονότητες που το ISIS θεωρεί «προδοτικές» προς την «ορθή πίστη». Σε αριθμούς,

«..οι απαγωγές για το 2014 απέφεραν έσοδα ύψους 20 έως 40 εκατομμυρίων δολαρίων. Η έλλειψη δεδομένων για το έτος 2015 καθιστά δύσκολο τον υπολογισμό ενός αξιόπιστου ποσού, αν και είναι πιθανό να είναι χαμηλότερο από αυτό του προηγούμενου έτους, καθώς οι περισσότεροι διεθνείς όμηροι του Ισλαμικού Κράτους αφέθηκαν ελεύθεροι ή εκτελέστηκαν. Κατά τη διάρκεια του 2016, η οργάνωση δημιούργησε κέρδος απόγοντας για λύτρα κυρίως ντόπιους, μεταξύ αυτών και 230 Ασσύριοι Χριστιανοί που αφέθηκαν ελεύθεροι εντός του έτους. Τα ποσά για το έτος αυτό κυμαίνονται μεταξύ 10 και 30 εκατομμυρίων δολαρίων..⁶⁴».

Ένα, ακόμη, συγκλονιστικό στοιχείο αποτελεί η τύχη των μελών αυτών των μειονοτήτων που απάγονταν, σε περιπτώσεις που οι οικογένειες τους αδυνατούσαν να πληρώσουν λύτρα. Συνήθως, και ειδικά όταν επρόκειτο για γυναίκες και παιδιά, κατέληγαν θύματα τρομακτικής φυσικής και σεξουαλικής κακοποίησης. Σύμφωνα με πηγή της ιστοσελίδας Newsweek,

«..Ο αριθμός των απαχθεισών γυναικών που στη συνέχεια εξαναγκάστηκαν σε γάμο ή στην σεξουαλική σκλαβιά είναι σχεδόν 4000 για γυναίκες και νέα κορίτσια της φυλής Γιαζίντι – χωρίς να προσμετρηθούν παιδιά – και πολύ μεγαλύτερος για τις σιιτικές – τουρκμενικές μειονότητες. Σε φυλακές της Μοσούλης, νεαρά κορίτσια ηλικίας έως και 14ων ετών εξαναγκάζονται να επιλέξουν μεταξύ του να

⁶³ «Cash to Chaos», House Homeland Security Committee Majority Staff Report, Οκτώβριος 2016, σελ.12, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://homeland.house.gov/wp-content/uploads/2016/10/Dismantling-ISIS-Financial-Infrastructure.pdf>

⁶⁴ Heissner S. – Neumann P.R. – Holland-McCowan – Basra R., «Caliphate in Decline: An Estimate of Islamic State's Financial Fortunes», The International Centre for the Study of Radicalisation (ICSR), 2017, σελ.8, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://icsr.info/wp-content/uploads/2017/02/ICSR-Report-Caliphate-in-Degradation-An-Estimate-of-Islamic-States-Financial-Fortunes.pdf>

ακολουθήσουν την πίστη του Ισλάμ και να πωληθούν ως σύζυγοι, ή να αρνηθούν και να εξαναγκαστούν στη σεξουαλική δουλεία..⁶⁵».

Το ζήτημα των απαγωγών ως μέρος της ανθρωπιστικής κρίσης που είχε προκαλέσει η παρουσία και η επικράτηση του ISIS σε εδάφη της Συρίας και του Ιράκ έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τη διεθνή κοινότητα, με το Παρατηρητήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων να συντάσσει σχετικές έρευνες, αποτελούμενες από συνταρακτικές μαρτυρίες ντόπιων και μελών μειονοτήτων για τους διωγμούς που βίωναν⁶⁶. Ειδικότερα όσον αφορά την στρατηγική εξόντωση της φυλής Γιαζίντι, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων χαρακτήρισε επίσημα τη δράση του ISIS ως γενοκτονία⁶⁷.

Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό ότι οι απαγωγές αποτελούν πραγματικό πυλώνα για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, για μια σειρά από λόγους. Αρχικά, αποδίδει ιδιαίτερα για μια τρομοκρατική οργάνωση, με το μικρότερο δυνατό για αυτήν ρίσκο. Από οικονομικής άποψης, είναι μια φθηνή μέθοδος που εξασφάλιζε στο Ισλαμικό Κράτος, εν προκειμένω, αυτονομία και τη δυνατότητα να μην βασίζεται κατά κύριο λόγο σε εξωτερική χρηματοδότηση. Παράλληλα, ενίσχυε την φήμη της οργάνωσης και το αίσθημα τρόμου που αυτή προκαλούσε, καθώς οι εικόνες των αιχμαλώτων συχνά αποτέλεσαν καίριο θέμα των δυτικών μέσων επικοινωνίας. Ενδεικτικό παράδειγμα, μεταξύ άλλων, ήταν η απαγωγή και ο αποκεφαλισμός του δημοσιογράφου James Foley το 2014, που χρησιμοποιήθηκε συμβολικά σαν «απάντηση» στην απόφαση της κυβέρνησης Ομπάμα να βομβαρδίσει τις θέσεις του Ισλαμικού Κράτους. Τέλος, σημαντικό πρόβλημα – ειδικά όταν πρόκειται για απαγωγές υπηκόων από κράτη της Δύσης - αποτελεί η μη κοινή αντιμετώπιση του ζητήματος αυτού από τις διάφορες κυβερνήσεις. Ο David S. Cohen χαρακτήρισε, και λόγω αυτού, σε ομιλία του τις απαγωγές ως: «μια από τις σημαντικότερες απειλές στα

⁶⁵ Di Giovanni J. – Goodman-Mcgrath L. – Sharkov D., «How does ISIS fund its reign of terror?», Newsweek, 11 Ιουνίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.newsweek.com/2014/11/14/how-does-isis-fund-its-reign-terror-282607.html>

⁶⁶ «Iraq: ISIS Abducting, Killing, Expelling Minorities», Human Rights Watch, 19 Ιουλίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.hrw.org/news/2014/07/19/iraq-isis-abducting-killing-expelling-minorities>

⁶⁷ «UN human rights panel concludes ISIL is committing genocide against Yazidis», UN News Centre, 16 Ιουνίου 2016, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=54247#.WKiq6NKLTV>

πλαίσια της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας σήμερα⁶⁸». Παράλληλα, μέσω των απαγωγών, ενισχύεται το εμπόριο ανθρώπων (human trafficking), καθώς τα απαχθέντα άτομα αποτελούν την κύρια πηγή «εμπορεύματος». Το ίδιο το Ισλαμικό Κράτος, μέσα από το προπαγανδιστικό περιοδικό του, το Al Dabiq, κατέγραφε τις επιτυχίες του στον τομέα του human trafficking, με θύματα κυρίως γυναίκες και παιδιά⁶⁹. Η συντριπτική πλειοψηφία των θυμάτων καταλήγουν να πωλούνται ως σκλάβοι, σεξουαλικοί ή οικιακοί, κυρίως, μάλιστα, εντός της επικράτειας του Ισλαμικού Κράτους.

Η κυριότερη πηγή παράνομων εσόδων, τόσο των τρομοκρατικών οργανώσεων όσο και του οργανωμένου εγκλήματος παραμένει, σε κάθε περίπτωση, το λαθρεμπόριο. Συγκεκριμένα το ISIS, εκμεταλλευόμενο τα μέγιστα της περιοχής που βρισκόταν μέχρι τώρα υπό τον έλεγχο του, εμπορεύεται σχεδόν τα πάντα, από κατασχεμένα περιουσιακά στοιχεία ιδιωτών, διάφορα καταναλωτικά αγαθά στη μαύρη αγορά, αρχαιότητες και έργα τέχνης, μέχρι πρώτες ύλες, αγροτικά και ενεργειακά προϊόντα.

Το λαθρεμπόριο αρχαιοτήτων και έργων τέχνης, συγκεκριμένα, φερόταν να αποτελεί μια από τις πιο προσοδοφόρες δραστηριότητες της τρομοκρατικής οργάνωσης. Φυσικά δεν είναι μια πρωτότυπη πρακτική, καθώς και η γενεσιουργός οργάνωση του ISIS, η Al Qaeda επιδιόταν εξίσου στην αρχαιοκαπηλία. Ο συριακός εμφύλιος έδωσε στο Ισλαμικό Κράτος την ευκαιρία να έχει πρόσβαση σε μέρη με ιδιαίτερο αρχαιολογικό πλούτο, και σε πολύ σημαντικά μνημεία υπό την προστασία της UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) όπως η Παλμύρα, το Νιμρούντ, η Απάμεια και η Νινευή⁷⁰. Η εκμετάλλευση των ιστορικών αυτών χώρων είχε μεγάλη σημασία για το Ισλαμικό Κράτος, τόσο οικονομική όσο και πολιτική. Το οπτικοακουστικό υλικό που συγκέντρωνε η οργάνωση κατά την

⁶⁸ «Remarks of Under Secretary for Terrorism and Financial Intelligence David S. Cohen at The Carnegie Endowment For International Peace, “Attacking ISIL’s Financial Foundation”», US Department of Treasury, 23 Οκτωβρίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/j12672.aspx>

⁶⁹ «Financing of the terrorist organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)», FATF, Φεβρουάριος 2015, σελ. 13, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: www.fatf-gafi.org/topics/methodsandtrends/documents/financing-of-terrorist-organisation-isil.html

⁷⁰ «Cash to Chaos», House Homeland Security Committee Majority Staff Report, Οκτώβριος 2016, σελ.8, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://homeland.house.gov/wp-content/uploads/2016/10/Dismantling-ISIS-Financial-Infrastructure.pdf>

καταστροφή μεγάλων μερών αυτών των μνημείων συνεισέφερε τα μέγιστα στην προπαγανδιστική εκστρατεία της, καθώς διοχετευόταν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αλλά και στα έντυπα και τις ιστοσελίδες που βρίσκονται υπό τον έλεγχο της, διατηρώντας το ενδιαφέρον των οπαδών του ISIS ζωντανό. Παράλληλα, η οργάνωση αποκτούσε έσοδα, εκτός από το λαθρεμπόριο, και από την πώληση αδειών ανασκαφής και την είσπραξη προμηθειών από τη διέλευση σχετικών ομάδων⁷¹. Ωστόσο, το ακριβές ύψος των κερδών που είχε μέχρι τώρα η οργάνωση από αυτή τη δραστηριότητα δεν είναι ξεκάθαρο, καθώς στα πλαίσια του συριακού εμφυλίου είναι πολύ δύσκολο να διακρίνει κανείς αν ένα αρχαιολογικό εύρημα προκύπτει από περιοχές όπου ασκούσε έλεγχο το ISIS ή από κάποια άλλη ασταθή περιοχή την οποία εκμεταλλεύονται και άλλες ομάδες. Λίγο πριν την κατάληψη της Μοσούλης από το Ισλαμικό Κράτος, οι ιρακινές αρχές κατόρθωσαν να πάρουν στα χέρια τους αποθηκευτικές μονάδες usb, με αποκαλυπτικές πληροφορίες σχετικά με τα οικονομικά της τρομοκρατικής οργάνωσης. Μεταξύ άλλων, αποκαλύφθηκε ότι το ISIS είχε κέρδος περίπου 36 εκατομμύρια δολάρια από αρχαιότητες και αντικείμενα τέχνης από την περιοχή της Συρίας⁷². Αντιλαμβανόμαστε, λοιπόν, καθώς η μαύρη αγορά αρχαιοτήτων προσελκύει κυρίως ξένους αγοραστές, που συνήθως διαθέτουν μεγάλα ποσά για την απόκτηση τους χωρίς να γνωρίζουν με βεβαιότητα την προέλευση αυτών, είχε αποτελέσει σημαντική πηγή κέρδους για τρομοκρατικές οργανώσεις όπως το Ισλαμικό Κράτος. Σε έρευνα του Κέντρου για την Ανάλυση της Τρομοκρατίας (Center for the Analysis of Terrorism – CAT), ένα ευρωπαϊκό think tank με εξειδίκευση σε θέματα τρομοκρατίας, υπολογίστηκε ότι το Ισλαμικό Κράτος είχε κέρδος περίπου 30 εκατομμύρια από το trafficking αρχαιοτήτων, περίπου το 1% των συνολικών του εσόδων για το 2015, ενώ προβλέφθηκε η πτώση του συγκεκριμένου ποσοστού για το 2016, μετά την ανάκτηση της περιοχής της

⁷¹ Heissner S. – Neumann P.R. – Holland-McCowan – Basra R., «Caliphate in Decline: An Estimate of Islamic State's Financial Fortunes», The International Centre for the Study of Radicalisation (ICSR), 2017, σελ. 8, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://icsr.info/wp-content/uploads/2017/02/ICSR-Report-Caliphate-in-Decline-An-Estimate-of-Islamic-States-Financial-Fortunes.pdf>

⁷² Chulov M., «How an arrest in Iraq revealed Isis's \$2bn jihadist network», The Guardian, 15 Ιουνίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.theguardian.com/world/2014/jun/15/iraq-isis-arrest-jihadists-wealth-power>

Παλμύρας από το συριακό καθεστώς, και την γενικότερη απώλεια εδαφών που υπέστη η οργάνωση⁷³.

Εκτός από πληθώρα αρχαιολογικών χώρων, οι περιοχές στις οποίες εξαπλώθηκε το ISIS σε Συρία και Ιράκ ήταν και είναι πλούσιες σε πρώτες ύλες, αλλά και σε βιομηχανικές εγκαταστάσεις τις οποίες η οργάνωση γνώριζε εξ' αρχής ότι έπρεπε να εκμεταλλευτεί. Ενδεικτικά, το Ισλαμικό Κράτος είχε καταλάβει το ορυχείο φωσφατίου Akashat, σε επαρχία του Ιράκ. Το φωσφάτιο πωλείται στην αγορά στην τιμή των 110 δολαρίων/τόνο, ενώ το ISIS το πωλούσε σχεδόν στη μισή τιμή, δημιουργώντας κέρδη ύψους τουλάχιστον 50 εκατομμυρίων δολαρίων το χρόνο⁷⁴. Επιπρόσθετα, η οργάνωση είχε θέση υπό τον έλεγχο της την βιομηχανική μονάδα παραγωγής του Al Qaim, η οποία παράγει σουλφουρικό και φωσφορικό οξύ, η οποία μέχρι τώρα της απέδιδε περίπου 300 εκατομμύρια δολάρια το χρόνο⁷⁵. Το ISIS ήλεγχε, ακόμη πέντε μεγάλες βιομηχανικές μονάδες παραγωγής τσιμέντου σε Συρία και Ιράκ, που συνολικά είχαν τη δυνατότητα να του αποφέρουν 292 εκατομμύρια δολάρια ετησίως, πάντα σε τιμές πώλησης πολύ ανταγωνιστικές συγκριτικά με αυτές της παγκόσμιας αγοράς⁷⁶. Μεταξύ άλλων, επίσης το 2015, η οργάνωση πέτυχε να αποκτήσει τον έλεγχο του σημαντικότερου ορυχείου άλατος στη Συρία⁷⁷, καθώς και τριών φραγμάτων, με αποτέλεσμα να ελέγχει και την παροχή νερού σε περιοχές του νότιου Ιράκ⁷⁸. Επιπλέον, η Συρία και το Ιράκ αποτελούσαν ανέκαθεν εύφορες περιοχές, με μεγάλη παραγωγή σε αγροτικά προϊόντα. Σύμφωνα με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών για την Τροφή και την Αγροτική Παραγωγή (United Nations

⁷³ Bindner L. – Poirot G. (Συγγραφή) – Brisard J.C. – Martinez D. (Συντονισμός), «ISIS Financing in 2015», Center for the Analysis of Terrorism, Μάιος 2016, σελ. 20, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://cat-int.org/wp-content/uploads/2016/06/ISIS-Financing-2015-Report.pdf>

⁷⁴ Brisard J.C. and Martinez D., «Islamic State: the economy-based terrorist funding», Thomson Reuters Accelus, σελ.8, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://cat-int.org/wp-content/uploads/2016/06/White-Paper-IS-Funding_Final.pdf

⁷⁵ Ibid

⁷⁶ Ibid σελ.8-9

⁷⁷ «Cash to Chaos», House Homeland Security Committee Majority Staff Report, Οκτώβριος 2016, σελ.7, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://homeland.house.gov/wp-content/uploads/2016/10/Dismantling-ISIS-Financial-Infrastructure.pdf>

⁷⁸ «Financing of the terrorist organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)», FATF, Φεβρουάριος 2015, σελ.16, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: www.fatf-gafi.org/topics/methodsandtrends/documents/financing-of-terrorist-organisation-isil.html

Food and Agriculture Organization – FAO), οι περιοχές υπό τον έλεγχο του Ισλαμικού Κράτους (την περίοδο που συντάχθηκε η σχετική έρευνα), ειδικά οι Νινευή και Σαλαχεντίν, ήταν από τις πιο εύφορες του Ιράκ, συντελώντας στο 30% της εθνικής παραγωγής σιταριού και 40% αυτής του κριθαριού⁷⁹. Εμπορευόμενο την εθνική παραγωγή στην μαύρη αγορά, το ISIS δημιουργούσε κέρδος ύψους σχεδόν 120 εκατομμυρίων δολαρίων. Παρόμοια κέρδη – περί τα 200 εκατομμύρια δολάρια - αποκτούσε η οργάνωση στη μαύρη αγορά για τα ίδια προϊόντα, προερχόμενα αυτή τη φορά από περιοχές της Συρίας, όπως το Κομπάνι και το Χαλέπι⁸⁰.

Τέλος, το σημαντικότερα προϊόντα που εμπορευόταν μέχρι πρόσφατα το Ισλαμικό Κράτος ήταν αδιαμφισβήτητα το φυσικό αέριο και το πετρέλαιο. Είναι δύσκολο να υπολογιστούν επ' ακριβώς τα κέρδη της τρομοκρατικής οργάνωσης από αυτή την δραστηριότητα, με δεδομένο ότι τα προϊόντα αυτά έχουν ιδιαιτερότητες. Η εξόρυξη τους, και η σχετική τους επεξεργασία απαιτούν ειδικό εξοπλισμό και τεχνογνωσία που η οργάνωση δεν ήταν δυνατόν να κατέχει, παρά το γεγονός ότι βρέθηκε να έχει υπό την κατοχή της περιοχές ιδιαίτερα πλούσιες σε κοιτάσματα. Ενδεικτικά, μπορεί κανείς να αναλογιστεί ότι μόνο το Ιράκ, σύμφωνα με στοιχεία του OPEC (Organization of the Petroleum Exporting Countries) για το 2016, αποτελεί την τέταρτη χώρα στον κόσμο σε κοιτάσματα πετρελαίου, εκ των οποίων, δεκατρία βρίσκονταν μέχρι πρόσφατα σε περιοχές που ήλεγχε το ISIS. «..Εκτός από την καθαρά οικονομική του αξία, το ISIS αξιοποιούσε το πετρέλαιο και σαν μέσο πολιτικής πίεσης προς τους επαναστάτες, όπως φάνηκε και από το εμπάργκο που επέβαλε στις παραδόσεις πετρελαίου στην περιοχή του Aleppo, την άνοιξη του 2015⁸¹ ..».

Η ύπαρξη πληθώρας κοιτασμάτων στις περιοχές όπου δρούσε το ISIS, αρχικά, εξασφάλισε στην οργάνωση σε μεγάλο βαθμό την ενεργειακή της αυτονομία. Σε αυτό συνέβαλαν ιδιαίτερα τα κοιτάσματα φυσικού αερίου, καθώς η μεταφορά και η πώληση του δημιουργούν μεγαλύτερες δυσκολίες από ότι το πετρέλαιο.

⁷⁹ Brisard J.C. and Martinez D., «Islamic State: the economy-based terrorist funding», Thomson Reuters Accelus, σελ.8-9, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://cat-int.org/wp-content/uploads/2016/06/White-Paper-IS-Funding_Final.pdf

⁸⁰ ibid

⁸¹ Bindner L. – Poirot G. (Συγγραφή) – Brisard J.C. – Martinez D. (Συντονισμός), «ISIS Financing in 2015», Center for the Analysis of Terrorism, Μάιος 2016, σελ. 11, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://cat-int.org/wp-content/uploads/2016/06/ISIS-Financing-2015-Report.pdf>

«Σε αντίθεση με το ακατέργαστο πετρέλαιο, που δύναται να μεταφερθεί με διάφορους τρόπους, το φυσικό αέριο (που χρησιμοποιείται κατά κύριο λόγο για τη δημιουργία ηλεκτρικής ενέργειας) έχει περισσότερους περιορισμούς. Στη Συρία και το Βόρειο Ιράκ η μόνη μέθοδος μεταφοράς του φυσικού αερίου είναι μέσα από το ήδη υπάρχον σύστημα αγωγών. Λόγω της δυσκολίας στην διατήρηση και πώληση του φυσικού αερίου, αλλά και της διάθεσης του Ισλαμικού Κράτους να διοικήσει πραγματικά τις περιοχές υπό τον έλεγχο του, το μεγαλύτερο μέρος του φυσικού αερίου της Συρίας χρησιμοποιήθηκε για τη δημιουργία ηλεκτρικής ενέργειας..⁸²».

Επομένως, τα μεγαλύτερα κέρδη της τρομοκρατικής οργάνωσης προέρχονταν μέχρι τώρα από το λαθρεμπόριο κυρίως του πετρελαίου, τόσο σε ακατέργαστη μορφή, όσο και σε μορφή καυσίμου. Παρ' όλο που η παραγωγή του ISIS μειώθηκε σημαντικά μετά τις αεροπορικές επιθέσεις και τις επιχειρήσεις εδάφους εναντίον του, στην αρχή του 2016 φαινόταν να εξακολουθεί να ελέγχει πάνω από τη μισή παραγωγή συνολικά της Συρίας, αλλά και το 10% αυτής του Ιράκ, που συμπεριλάμβανε περίπου 300 πετρελαιοπηγές σε έκταση ενός τετάρτου του εκατομμυρίου σε τετραγωνικά μίλια⁸³.

«..Παρά την πτώση της τιμής του πετρελαίου στην παγκόσμια αγορά, το Ισλαμικό Κράτος κατόρθωσε να δημιουργήσει σημαντικό κέρδος από τις πωλήσεις στη μαύρη αγορά. Έρευνες αναφέρουν ότι η ικανότητα παραγωγής πετρελαίου της οργάνωσης έφτανε το 2015 μεταξύ 80 και 120 χιλιάδες βαρέλια την ημέρα, δημιουργώντας ημερησίως κέρδη ύψους 2 με 4 εκατομμύρια δολάρια. Συνολικά το 2015 το ISIS κέρδισε περίπου 500 εκατομμύρια δολάρια από πωλήσεις πετρελαίου και φυσικού αερίου μόνο, αν και ο αριθμός αυτός πιθανότατα μειώθηκε το 2016, καθώς οι συμμαχικές δυνάμεις στόχευσαν στο να πλήξουν τις γραμμές ανεφοδιασμού του..⁸⁴».

Οι αεροπορικοί βομβαρδισμοί των Η.Π.Α. καθυστέρησαν αρκετά να πλήξουν σημαντικά το εμπόριο πετρελαίου του Ισλαμικού Κράτους, καθώς στόχευαν ως επί το πλείστον σε διυλιστήρια και διαδρόμους μεταφοράς του, και απέφευγαν συστηματικά

⁸² Humud C.E. – Pirog R. – Rosen L., «Islamic State Financing and U.S. Policy Approaches», Congressional Research Service, 10 Απριλίου 2015, σελ.6, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://fas.org/sgp/crs/terror/R43980.pdf>

⁸³ «Cash to Chaos», House Homeland Security Committee Majority Staff Report, Οκτώβριος 2016, σελ.6, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://homeland.house.gov/wp-content/uploads/2016/10/Dismantling-ISIS-Financial-Infrastructure.pdf>

⁸⁴ ibid

τα πλήγματα στις ίδιες τις πετρελαιοπηγές. Δύο βασικοί λόγοι για αυτήν την επιλογή ήταν ο φόβος για την ασφάλεια του τοπικού άμαχου πληθυσμού (με νωπές ακόμη τις μνήμες από την τεράστια περιβαλλοντική καταστροφή που προκάλεσε το κάψιμο των πετρελαιοπηγών του Κόλπου, εκ μέρους των στρατευμάτων του Σαντάμ Χουσεϊν), αλλά και η ελπίδα των Η.Π.Α. να διατηρηθούν όσο το δυνατόν πιο άθικτες οι πλουτοπαραγωγικές πηγές της περιοχής, προκειμένου να εξακολουθήσουν να είναι εκμεταλλεύσιμες και μετά το τέλος του πολέμου, συνεισφέροντας στην οικονομική ανάκαμψη της Συρίας και του Ιράκ⁸⁵. Ωστόσο, η πραγματική αξία των πετρελαιοπηγών αυτών θα εκτιμηθεί μόνο μετά το πέρας του πολέμου, καθώς η σημερινή καταστροφική πραγματικότητα δημιουργεί πολλές αμφιβολίες για το κατά πόσο παραμένουν αξιοποιήσιμες.

Σε κάθε περίπτωση, το πιο ενδιαφέρον – ίσως – σημείο σχετικά με το λαθρεμπόριο πετρελαίου αποτελεί το πώς αυτό μεταφερόταν στις αγορές εκτός της Συρίας και του Ιράκ, κάτι που συνδέεται άμεσα με τις ροές χρηματοδότησης της οργάνωσης, αλλά και εφάπτεται των διεθνών σχέσεων. Μία πολύ σημαντική παράμετρος που επηρέασε το λαθρεμπόριο πετρελαίου του ISIS είναι το γεγονός ότι όλες οι συναλλαγές γίνονται στα πλαίσια μιας εμπόλεμης ζώνης, όπου τα πράγματα δεν είναι «άσπρα ή μαύρα». Σε πολλές περιπτώσεις εχθροί του Ισλαμικού Κράτους βρέθηκαν υποχρεωμένοι να αγοράσουν το φθηνό πετρέλαιο που τους παρείχε, ενώ αντίστοιχα η οργάνωση φαίνεται να υποχρεώθηκε σε κάποιες περιπτώσεις, για οικονομικούς λόγους, να πουλήσει πετρέλαιο και στις φιλο-καθεστωτικές δυνάμεις της Συρίας, και όλα αυτά διότι οι αεροπορικοί βομβαρδισμοί έθεταν αρκετά εμπόδια για το εμπόριο εν γένει της περιοχής. Όσον αφορά, ωστόσο, τη δυνατότητα του ISIS να πωλεί πετρέλαιο σε αγορές του εξωτερικού, η προτιμότερη πρακτική του ήταν η πώληση, αμέσως μετά την εξόρυξη του, σε τοπικούς μεσάζοντες και λαθρεμπόρους, οι οποίοι αναλάμβαναν την μεταφορά του, λόγω μεγαλύτερης εμπειρίας από την ίδια την τρομοκρατική οργάνωση, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν προέβαινε και η ίδια σε μεταφορές πετρελαίου μέχρι τα κοντινά της σύνορα. Απλώς, οι διαδρομές που ακολουθούν οι λαθρέμποροι της περιοχής διατηρούνται συνήθως κρυφές μεταξύ κάποιων οικογενειών των τοπικών φυλών που ασκούν παραδοσιακά το επάγγελμα

⁸⁵ Al-Khalidi S., «Islamic State keeps up Syrian oil flow despite U.S-led strikes», Reuters, 24 Οκτωβρίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria/islamic-state-keeps-up-syrian-oil-flow-despite-u-s-led-strikes-idUSKCN0ID1CR20141024>

αυτό, οπότε στον τομέα των λαθραίων μεταφορών επικρατούσε ενός είδους ολιγοπώλιο. Ο βασικός ρόλος του ISIS στην περιοχή ήταν περισσότερο συντονιστικός, προκειμένου οι τοπικοί λαθρέμποροι να δρουν στα πλαίσια ενός δικτύου υπό την επίβλεψη του, με σκοπό τη δημιουργία μιας εμποδωμένης μαύρης αγοράς⁸⁶. Παράλληλα, η οργάνωση είχε κέρδος, εκτός από την πώληση του πετρελαίου της στους λαθρεμπόρους, και από διάφορες προμήθειες που επέβαλε στην μεταφορά του μέσα από τα εδάφη που βρίσκονταν υπό τον έλεγχο της⁸⁷.

Το Ισλαμικό Κράτος προτιμούσε την πώληση ακατέργαστου πετρελαίου έναντι καυσίμων για δύο βασικούς λόγους. Πρώτον, η διύλιση και η περαιτέρω επεξεργασία του είναι μια περίπλοκη διαδικασία που απαιτεί επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις που δεν κατείχαν πολλοί υποστηρικτές ή εργαζόμενοι της οργάνωσης. Δεύτερον, τα προϊόντα του πετρελαίου προκειμένου να μεταφερθούν, απαιτούν ειδικό εξοπλισμό, ενώ δεν είναι δυνατόν να γίνει μεταφορά μεγάλων ποσοτήτων, όπως το ακατέργαστο πετρέλαιο. Και πάλι, σε αυτήν την περίπτωση, τίθεντο ζητήματα τεχνογνωσίας, αλλά και οικονομίας, καθώς η μεταφορά στοίχιζε περισσότερο και ο κίνδυνος να χαθεί το φορτίο σε περίπτωση βομβαρδισμού ήταν μεγάλος. Μάλιστα, ακριβώς εξαιτίας των βομβαρδισμών, πολλά μεγάλα διυλιστήρια του Ιράκ και κυρίως της Συρίας αχρηστεύθηκαν, και το ISIS υποχρεώθηκε να περιοριστεί σε κάποιες μικρότερες – ακόμη και φορητές/συναρμολογούμενες⁸⁸ – μονάδες διύλισης ή και παλαιότερες και πιο «πρωτόγονες» μεθόδους, που δεν παρήγαγαν καλής ποιότητας προϊόντα και κάλυπταν κυρίως τις ανάγκες της ίδιας της οργάνωσης και του τοπικού πληθυσμού σε καύσιμα για μετακίνηση⁸⁹.

⁸⁶ «Remarks of Under Secretary for Terrorism and Financial Intelligence David S. Cohen at The Carnegie Endowment For International Peace, “Attacking ISIL’s Financial Foundation”», US Department of Treasury, 23 Οκτωβρίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/j12672.aspx>

⁸⁷ «Cash to Chaos», House Homeland Security Committee Majority Staff Report, Οκτώβριος 2016, σελ.7, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://homeland.house.gov/wp-content/uploads/2016/10/Dismantling-ISIS-Financial-Infrastructure.pdf>

⁸⁸ Di Giovanni J. – Goodman-Mcgrath L. – Sharkov D., «How does ISIS fund its reign of terror?», Newsweek, 11 Ιουνίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.newsweek.com/2014/11/14/how-does-isis-fund-its-reign-terror-282607.html>

⁸⁹ «Financing of the terrorist organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)», FATF, Φεβρουάριος 2015, σελ.15, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: www.fatf-gafi.org/topics/methodsandtrends/documents/financing-of-terrorist-organisation-isil.html

Όσο το Ισλαμικό Κράτος βρισκόταν σε επέκταση, ειδικά στα εδάφη του Ιράκ, είχε πρόσβαση σε διάφορα σημεία στα σύνορα της χώρας από όπου μπορούσε να περάσει λαθραία από πετρέλαιο και άλλα προϊόντα του, έως και μαχητές του:

«Το Ιράκ συνορεύει με έξι χώρες: τη Συρία, τη Σαουδική Αραβία, το Ιράν, την Ιορδανία, το Κουβέιτ και την Τουρκία. Το ISIS μετακινεί πετρέλαιο και καύσιμα μέσα από κάποια από αυτά τα σύνορα με φορητά τύπου τάνκερ, προκειμένου να πωληθεί στο εξωτερικό. Ο νότιος διάδρομος της Τουρκίας, ο βορειοδυτικός διάδρομος του Ιράκ και ο βορειοανατολικός διάδρομος της Συρίας έχουν όλοι σημεία – περάσματα. Το Ιρακινό Κουρδιστάν είναι επίσης άλλη μια χρήσιμη οδός για τη μεταφορά πετρελαίου και καυσίμων, με στόχο την πώληση τους στην Τουρκία. Η τοπική κουρδική κυβέρνηση στο Ιράκ πρόσφατα συνέλαβε μερικούς από τους ίδιους τους πολίτες της, μεταξύ αυτών και κάποιοι Κούρδοι πολιτικοί και αξιωματούχοι του στρατού, με την κατηγορία ότι δρούσαν σα μεσάζοντες για το λαθρεμπόριο του ISIS προς το εξωτερικό.⁹⁰».

Η βασικότερη αγορά στην οποία διοχετευόταν μέχρι πρότινος το λαθραίο πετρέλαιο του Ισλαμικού Κράτους ήταν η Τουρκία, της οποίας ο ρόλος στην οικονομική ενίσχυση της τρομοκρατικής οργάνωσης δημιούργησε πολλά ερωτηματικά, κυρίως μεταξύ των συμμάχων της χώρας στη Δύση. Το λαθρεμπόριο πετρελαίου ειδικά στα σύνορα Τουρκίας – Συρίας δεν ξεκίνησε, ωστόσο, με την εμφάνιση του ISIS στην περιοχή, αλλά προϋπήρχε, βασισμένο σε παλαιές πρακτικές και στην ανοχή των τοπικών συνοριακών φρουρών της Τουρκίας, οι οποίοι δωροδοκούνταν προκειμένου να παραβλέπουν τις παράνομες δραστηριότητες. Ο συριακός εμφύλιος, που έφερε το χάος στην περιοχή από το 2011 και μετά, δημιούργησε ένα μεγάλο παράθυρο ευκαιρίας για τους υπάρχοντες λαθρέμπορους να αυξήσουν τα κέρδη τους, αλλά και για καινούριους παίκτες να κάνουν την εμφάνιση τους, όπως και το Ισλαμικό Κράτος.

Παρά το γεγονός ότι η Τουρκία αποτελεί σημαντικό στρατηγικό σύμμαχο της Δύσης, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο σημείο της έρευνας, εξακολουθούσε μέχρι προσφάτως – παρά την αυστηρή κριτική που δεχόταν, να επιτρέπει την άνθιση της μαύρης αγοράς πετρελαίου. Η τουρκική κυβέρνηση, φυσικά, επίσημα δεν αποδέχεται

⁹⁰ Di Giovanni J. – Goodman-Mcgrath L. – Sharkov D., «How does ISIS fund its reign of terror?», Newsweek, 11 Ιουνίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.newsweek.com/2014/11/14/how-does-isis-fund-its-reign-terror-282607.html>

σε καμία περίπτωση τις κατηγορίες περί «κοινών συμφερόντων» με τρομοκράτες, και σε σχετικές ανακοινώσεις της απέδωσε την αύξηση του λαθρεμπορίου στην έλλειψη ελεγκτικών αρχών από πλευράς Συρίας και Ιράκ και στο ότι το βάρος της περιπολίας της μακράς συνοριακής γραμμής έπεσε εξ' ολοκλήρου στην ίδια⁹¹. Ωστόσο, πληθώρα μαρτυριών συνομολογούν στο ότι, παρά τις αλλαγές που προώθησε στη νομοθεσία της η Τουρκία για την αυστηρότερη αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου, αυτό συνεχίστηκε ακάθεκτο καθώς προσφέρει κέρδος και στην ίδια τη χώρα. Σε σχετικό άρθρο της, η Guardian το 2015 δημοσίευσε ακόμη και μαρτυρία μαχητή του ISIS που υποστήριξε τα ανωτέρω: «Δεν βλέπω πως η Τουρκία θα χτυπήσει πολύ σκληρά την οργάνωση. Υπάρχουν κοινά συμφέροντα.⁹²». Το ίδιο έτος η Ρωσία εξαπέλυσε κατηγορίες προς την Τουρκία ότι το λαθρεμπόριο πετρελαίου αποτελούσε «οικογενειακή επιχείρηση», εμπλέκοντας τον γαμπρό του Προέδρου Erdogan της Τουρκίας, και υπουργό ενέργειας της χώρας, με την αγορά πετρελαίου του ISIS⁹³. Στην ίδια «οικογενειακή επιχείρηση» πολλοί ενέταξαν και τον ίδιο το γιο του Erdogan, ο οποίος φέρεται να είχε αναμειχθεί με πωλήσεις παράνομου πετρελαίου στην ευρωπαϊκή αγορά μέσω onshore και offshore εταιρειών⁹⁴. Το λαθρεμπόριο πετρελαίου προς την Τουρκία είχε προσελκύσει το ενδιαφέρον και άλλων παικτών στην περιοχή· και άλλες σχετικές μαρτυρίες ήθελαν μεσάζοντες από το Κατάρ να

⁹¹ Giglio M., «This Is How ISIS Smuggles Oil», BuzzFeed News, 3 Νοεμβρίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: https://www.buzzfeed.com/mikegiglio/this-is-how-isis-smuggles-oil?utm_term=.ldp26qQOO#.umRqZNd88

⁹² Chulov M., «Turkey sends in jets as Syria's agony spills over every border», The guardian, 26 Ιουλίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.theguardian.com/world/2015/jul/26/isis-syria-turkey-us>

⁹³ Christie-Miller A., «Erdogan's son in law 'linked to Isis oil trade'», The Times, 5 Δεκεμβρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.thetimes.co.uk/article/erdogans-son-in-law-linked-to-isis-oil-trade-whnz3p7vb2p>

⁹⁴ Durden T., «Meet The Man Who Funds ISIS: Bilal Erdogan, The Son Of Turkey's President», Zero Hedge, 26 Νοεμβρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.zerohedge.com/news/2015-11-25/meet-man-who-funds-isis-bilal-erdogan-son-turkeys-president>

αγοράζουν το πετρέλαιο του ISIS, και να το προωθούν τόσο στην Τουρκία όσο και σε άλλες αγορές, όπως την Ανατολική Ευρώπη⁹⁵.

Αντιλαμβάνεται, λοιπόν, κανείς, πως αυτή η πηγή εσόδων για την τρομοκρατία ήταν δυνατόν να ενέχει όχι μόνο οικονομικές αλλά και πολιτικές συνέπειες, και να είναι άμεσα συνδεδεμένη με την παγκόσμια αγορά αλλά και την εξέλιξη των διεθνών σχέσεων μέσα από την συμπεριφορά των παικτών που εμπλέκονται σε αυτές. Σήμερα, η δυνατότητα του Ισλαμικού Κράτους να επιδίεται στο λαθρεμπόριο πετρελαίου έχει μειωθεί δραματικά, καθώς οι συνεχείς επιθέσεις που δεχόταν οδήγησαν στην μεγάλη συρρίκνωση της γεωγραφικής του έκτασης. Έχοντας χάσει σημαντικές περιοχές με πετρελαιοπηγές, όπως την Μοσούλη, τη Ράκκα, και άλλες, αλλά και πρόσφατα χάνοντας την πετρελαιοπηγή του Ομάρ, τη μεγαλύτερη πετρελαιοπηγή της Συρίας υπό τον έλεγχο του⁹⁶, και έχοντας πλέον περικυκλωθεί από εχθρικές προς αυτήν δυνάμεις, η οικονομία της οργάνωσης το λιγότερο πλέον, αιμορραγεί.

Αντί Επιλόγου: Μια ανασκόπηση του «φαινομένου» του ISIS: Αδυναμίες του διεθνούς συστήματος & προκλήσεις για το μέλλον

Αυτό που ουσιαστικά εμπόδισε το ISIS να εξακολουθήσει να δρα ως ένα δυνάμει κράτος ήταν η στρατιωτική επέμβαση των συμμαχικών δυνάμεων κατά της τρομοκρατίας. Οι συνεχείς αεροπορικοί βομβαρδισμοί, σε συνδυασμό με την αποστολή δυνάμεων προς υποστήριξη των συριακών και ιρακινών δυνάμεων, αλλά και η διαρκής υποβοήθηση των προσπαθειών και άλλων ομάδων που μάχονταν το Ισλαμικό Κράτος, όπως οι Κούρδοι μαχητές, οδήγησαν στην απώλεια εδαφών και την αδυναμία της τρομοκρατικής οργάνωσης να εφαρμόζει πλέον την οικονομική και διοικητική δομή που ακολουθούσε. Αυτό το αποτέλεσμα, ωστόσο, δεν αναιρεί το

⁹⁵ «Suspicious Report: “ISIS Selling Oil to Turkey through Qatari Brokers”», Veterans Today, 4 Δεκεμβρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.veteranstoday.com/2015/12/04/suspicious-report-isis-selling-oil-to-turkey-through-qatari-brokers/>

⁹⁶ Barnard A., «U.S.-Backed Fighters Take Largest Syrian Oil Field From ISIS», The New York Times, 22 Οκτωβρίου 2017, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.nytimes.com/2017/10/22/world/middleeast/syria-isis-oil.html>

γεγονός ότι για κάποια χρόνια το Ισλαμικό Κράτος είχε αποκτήσει τη δική του θέση στο χάρτη της Μέσης Ανατολής, έχοντας μια πραγματική γεωγραφική υπόσταση, και ασκώντας τον πλήρη έλεγχο στις περιοχές που κατόρθωσε να «κατακτήσει». Το, πρωτοφανές αυτό, κατόρθωμα για την τρομοκρατία σαν θεσμό, έγινε δυνατό κατά κύριο λόγο γιατί η οργάνωση κατόρθωσε να αξιοποιήσει τη χρηματοδότηση που λάμβανε, ώστε να δώσει σάρκα και οστά στον βασικό της πολιτικό στόχο, τη δημιουργία ενός κράτους με την ρεαλιστική χροιά του όρου. Σε αντίθεση με την ισχυρή προκάτοχο οργάνωση του, την Al Qaeda, που στόχευε κάπως γενικά στην δημιουργία ενός παγκόσμιου Ισλαμικού Κράτους αφού θα είχε κατορθώσει να κατατροπώσει τις δυνάμεις της Δύσης, το ISIS ξεκίνησε από διαφορετική αφετηρία, και επέλεξε να επιχειρήσει πρώτα τη δημιουργία κράτους. Δίνοντας προτεραιότητα στην κρατική υπόσταση, δημιούργησε έστω πρόσκαιρα ένα οικονομικό μοντέλο που του επέτρεψε να γίνει – κατά γενική ομολογία – η πιο πλούσια τρομοκρατική οργάνωση μέχρι σήμερα, αλλά και να ξεπεράσει τον ορισμό αυτό, καθώς προέβη σε κατανομή των πόρων του όχι μόνο προς την πολεμική του προσπάθεια, αλλά και προς τη δημιουργία διοικητικών δομών και ενός υποτυπώδους κοινωνικού κράτους.

Το μοντέλο αυτό, ωστόσο, ενείχε μια πολύ βασική «Αχίλλειο πτέρνα». Προκειμένου να εξακολουθήσει να λειτουργεί, η οργάνωση έπρεπε να συνεχίζει με επιτυχία να κατακτά εδάφη, ώστε να δύναται να αξιοποιεί τους τοπικούς πόρους για την κάλυψη των αναγκών του «κράτους» της, και να κερδίζει ταυτόχρονα υποστηρικτές και στο εξωτερικό, ισχυροποιώντας τη θέση της μέσα από την προβολή των επιτυχιών της. Ωστόσο, καθώς το Ισλαμικό Κράτος αποκτούσε υπόσταση, μετατράπηκε από έναν περιφερειακό δρώντα με εχθρικές διαθέσεις προς τις δυνάμεις της Δύσης σε μια υπολογίσιμη απειλή για την σταθερότητα στη Μέση Ανατολή, και κατ' επέκταση για το ίδιο το διεθνές σύστημα. Ήταν, επομένως, ζήτημα χρόνου να προκαλέσει την αντίδραση των βασικών παικτών αυτού του συστήματος, των κυρίαρχων κρατών, που συσπειρώθηκαν προκειμένου να αντιμετωπίσουν αυτή την απειλή για την ασφάλεια τους, αρχικά με την επιβολή οικονομικών κυρώσεων – σύμφωνα με το πνεύμα της σύγχρονης εποχής, που εστιάζει στην οικονομική ασφυξία ως κύρια μέθοδο αντιμετώπισης των απειλών – και στη συνέχεια με την αξιοποίηση της πιο διαχρονικής μεθόδου: την χρήση βίας. Μέσα, λοιπόν, από το παράδειγμα του Ισλαμικού Κράτους βλέπουμε πως μια τρομοκρατική οργάνωση κατόρθωσε, αξιοποιώντας την χρηματοδότηση που λάμβανε, να μετεξελιχθεί - κατά παράβαση

των διεθνών κανόνων και νορμών – σε ένα κράτος με την συμβατική έννοια του όρου, και να δημιουργήσει πρωτοφανή διεθνή ανασφάλεια, προκαλώντας εν τέλει την παρέμβαση των κρατών-θεματοφυλάκων του συστήματος ώστε να αποκατασταθεί και πάλι η παγκόσμια ισορροπία ισχύος, ή – όπως θα έλεγε ο Kissinger – η «παγκόσμια τάξη». Επομένως, η θεωρία του ρεαλισμού αποτελεί ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο, προκειμένου να ερμηνευθεί η εξέλιξη του «φαινομένου» του ISIS.

Καθώς το Ισλαμικό Κράτος φάνηκε να χάνει, λοιπόν, την εδαφική του κυριαρχία, και κατ' επέκταση την κρατική του υπόσταση, ανέκυψαν δύο βασικά ζητήματα που δεν θα πρέπει μελλοντικά να αγνοηθούν, υπό το πρίσμα μιας επιτυχημένης στρατιωτικής επέμβασης εναντίον του. Το πρώτο ζήτημα αφορά στο πως κατάφερε η οργάνωση να «φτάσει ως εδώ», δηλαδή ποιες αδυναμίες του διεθνούς συστήματος – πέρα από την συγκυρία της περιφερειακής σύγκρουσης που προκάλεσε η εμφύλια σύρραξη στη Συρία – επέτρεψαν στο ISIS να εξελιχθεί σημαντικά, ειδικά στον τομέα της οικονομίας. Το δεύτερο ζήτημα αφορά στο πως η οργάνωση ενδέχεται να μεταβάλλει το οικονομικό και επιχειρησιακό της μοντέλο, προκειμένου να επιβιώσει στις νέες συνθήκες που αντιμετωπίζει.

Όσον αφορά το πρώτο ζήτημα, η αντιμετώπιση του Ισλαμικού Κράτους λειτούργησε σαν κινητήρια δύναμη, προκειμένου να προωθηθούν διάφορες νομοθετικές και πολιτικές πρωτοβουλίες σχετικά με τον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας». Επιπλέον, οι δυνάμεις της Δύσης κατανόησαν ως ένα βαθμό το σπουδαίο ρόλο που έπαιξε στην εξέλιξη του ISIS η χρηματοδότηση του και η δυνατότητα του λόγω αυτής να ασκεί κρατικές λειτουργίες, και ανέπτυξαν εξειδικευμένη δράση για την αντιμετώπιση της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι οι αεροπορικοί βομβαρδισμοί δεν επικεντρώθηκαν στις μαχητικές θέσεις της οργάνωσης, αλλά στην διάσπαση των χρηματοδοτικών ροών της, με πλήγματα σε διυλιστήρια πετρελαίου, σε βιομηχανικές μονάδες και σε διαδρόμους του λαθρεμπορίου. Ωστόσο, ένα βασικό πρόβλημα στον πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας, και δει κατά της χρηματοδότησης της, αποτελεί η αδυναμία των κρατών να δρουν συντονισμένα για να την αντιμετωπίσουν. Δεν δίνουν όλα τα κράτη προτεραιότητα στη δημιουργία ειδικών υπηρεσιών ή την ενίσχυση υπαρχόντων που διερευνούν ζητήματα χρηματοδότησης των τρομοκρατών, ούτε έχουν όλα τα κράτη την ίδια αποφασιστικότητα για την αντιμετώπιση διάφορων πρακτικών και μεθόδων που χρησιμοποιεί η τρομοκρατία. Μερικά μόνο παραδείγματα που αναφέρθηκαν και σε προηγούμενο σημείο της έρευνας είναι η μη

συντονισμένη πολιτική όσον αφορά τις πληρωμές λύτρων για απαγωγές εκ μέρους τρομοκρατικών οργανώσεων, ή ακόμα και η αδυναμία ελέγχου της μαύρης αγοράς. Επιπλέον, τα πιο σύγχρονα εργαλεία που αξιοποιεί πλέον η τρομοκρατία, όπως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, χρίζουν ιδιαίτερης αντιμετώπισης εκ μέρους των χωρών, που ούτε αυτή έχει αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό ακόμη. Το γεγονός ότι το διεθνές σύστημα έδωσε τα περιθώρια στο Ισλαμικό Κράτος να αναπτυχθεί είναι απόλυτα φανερό αν κανείς εξετάσει την πληθώρα των διαφορετικών μεθόδων χρηματοδότησης που χρησιμοποιούσε.

Αναφορικά με το δεύτερο ζήτημα, μετά την μεγάλη απώλεια των εδαφών του, το ISIS είναι πλέον θέμα χρόνου να επιστρέψει στην πρότερη κατάσταση του, αυτή της τρομοκρατικής οργάνωσης που δρα υπογείως. Ωστόσο, «απαλλαγμένο» από τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από τη δημιουργία «κράτους», και έχοντας στη διάθεση του ακόμη μεγάλο απόθεμα χρημάτων που κέρδισε από όλες τις δραστηριότητες που αναλύθηκαν στην παρούσα έρευνα, το ερώτημα που ανακύπτει είναι το πώς θα διαχειριστεί το Ισλαμικό Κράτος το νέο αυτό status quo. Με την απάντηση αυτού του ερωτήματος οφείλει να ασχοληθεί η διεθνής κοινότητα, προκειμένου να προλάβει μακροπρόθεσμα την ανάκαμψη αυτής της τρομοκρατικής οργάνωσης ή την εμφάνιση νέων. Σύμφωνα με τους Renad Mansour και Hisham Al-Hashimi:

«..Το ISIS επικεντρώνεται σε μια νέα βιομηχανία: τις νόμιμες επιχειρήσεις μέσω τρίτων συνεργατών, οι οποίοι είναι οι επιχειρήσεις που στοχεύουν στο κέρδος και οι ελίτ των τοπικών φυλών. Σε αυτή την περίπτωση, ομοίως με το λαθρεμπόριο, οι μεσάζοντες – οι οποίοι δεν είναι απαραίτητα πιστοί του ISIS, αλλά επιχειρηματίες που επιζητούν ευκαιρίες να κερδίσουν χρήματα – παίζουν σημαντικό ρόλο. Αυτοί οι μεσάζοντες συμφωνούν σε συγκεκριμένους όρους με τους χρηματοδότες τους, χωρίς να κάνουν πολλές ερωτήσεις. Δεν είναι μόνο Σουνίτες αλλά και Σίιτες επιχειρηματίες. Τα κύρια ενδιαφέροντα τους είναι οικονομικά και όχι ιδεολογικά, θρησκευτικά ή πολιτικά. Αυτό επιτρέπει στο ISIS να διατηρήσει τη ρευστότητα του, και μέσω αυτής, να παραμένει επίκαιρο στην οικονομία του πολέμου..⁹⁷».

⁹⁷ Mansour R. - Al-Hashimi H., «ISIS and the New War Economy», Gratham House, 8 Ιουνίου 2017, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.chathamhouse.org/expert/comment/isis-and-new-war-economy>

Ίσως η επόμενη μεγάλη πρόκληση για τον πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας θα είναι η πρόληψη, προκειμένου να εντοπίζονται οι νομιμοφανείς επιχειρήσεις που διαχειρίζονται και αξιοποιούν τα χρήματα των τρομοκρατικών οργανώσεων, όπως το Ισλαμικό Κράτος, και να εμποδίζεται η χρηματοδότηση τους. Σε κάθε περίπτωση, το φαινόμενο αυτό του ISIS θα πρέπει να αποτελέσει μια καλή ευκαιρία για την διεθνή κοινότητα να αναγνωρίσει τις αναδυόμενες μορφές απειλών, ώστε να μπορέσει να τις αντιμετωπίσει στη «ρίζα» τους, όταν ξεκινούν να συγκεντρώνουν ισχύ, είτε αυτή μεταφράζεται σε οικονομική ισχύ – όπως στην περίπτωση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας- είτε σε πολιτική ή στρατιωτική, ώστε να μην χρειάζεται να δράσει εκ των υστέρων κατασταλτικά για να τις αντιμετωπίσει, με θύμα πάντοτε, τελικά, τους ανθρώπους, όπως μαρτυρά και η μεγάλη ανθρωπιστική κρίση που αντιμετωπίζουμε σήμερα.

Βιβλιογραφία

1. Ελληνική

Ναπολέονι Λορέττα, *Οικονομία του Τρόμου, ο Νέος Ιερός Πόλεμος*, μτφ. Ερ. Μπαρτζινόπουλος, Αθήνα, Εκδόσεις Σύγχρονοι Ορίζοντες, 2003

Jackson R. – Sorensen G., *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων: Η σύγχρονη συζήτηση*, μτφ. Κωνσταντινίδης Χ., Αθήνα, Εκδόσεις Gutenberg, 2006

2. Ξενόγλωσση

2.α Βιβλία (σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή)

Napoleoni L., *ISIS: the terror nation*, New York, Seven Stories Press, 2017

Reuter P. - Truman E. M., *Chasing Dirty Money*, Peterson Institute of International Economics, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: https://piie.com/publications/chapters_preview/381/3iie3705.pdf

2.β Άρθρα – Papers – Κεφάλαια σε συλλογικά έργα

Ahmed N., «Whistleblower exposes how NATO’s leading ally is arming and funding ISIS», Insurgeintelligence by Medium, 16 Σεπτεμβρίου 2016, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://medium.com/insurge-intelligence/former-turkish-counter-terror-chief-exposes-governments-support-for-isis-d12238698f52>

Al-Khalidi S., «Islamic State keeps up Syrian oil flow despite U.S-led strikes», Reuters, 24 Οκτωβρίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria/islamic-state-keeps-up-syrian-oil-flow-despite-u-s-led-strikes-idUSKCN0ID1CR20141024>

Austin J., «UK charities that raised cash for ISIS and promoted Al-Qaeda struck off», Express, 30 Ιουλίου 2016, διαθέσιμο στο: <https://www.express.co.uk/news/world/694895/UK-charities-raise-money-ISIS-promote-Al-Qaeda-struck-off-register-investigation>

Barnard A., «U.S.-Backed Fighters Take Largest Syrian Oil Field From ISIS», The New York Times, 22 Οκτωβρίου 2017, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.nytimes.com/2017/10/22/world/middleeast/syria-isis-oil.html>

Bindner L. – Poirot G. (Συγγραφή) – Brisard J.C. – Martinez D. (Συντονισμός), «ISIS Financing in 2015», Center for the Analysis of Terrorism, Μάιος 2016, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://cat-int.org/wp-content/uploads/2016/06/ISIS-Financing-2015-Report.pdf>

Bovenkerk F. and Chakra B.A., «Terrorism and organized crime», United Nations Office on Drugs and Crime – Forum on Crime and Society, Volume 4, no. 1 and 2, December 200, σελ. 3-16 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Forum/V05-81059_EBOOK.pdf)

Brisard J.C. and Martinez D., «Islamic State: the economy-based terrorist funding», Thomson Reuters Accelus, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://cat-int.org/wp-content/uploads/2016/06/White-Paper-IS-Funding_Final.pdf

Callimachi R., «Paying Ransoms, Europe Bankrolls Qaeda Terror», The New York Times, 29 Ιουλίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.nytimes.com/2014/07/30/world/africa/ransoming-citizens-europe-becomes-al-qaedas-patron.html>

«Cash to Chaos», House Homeland Security Committee Majority Staff Report, Οκτώβριος 2016, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://homeland.house.gov/wp-content/uploads/2016/10/Dismantling-ISIS-Financial-Infrastructure.pdf>

Christie-Miller A., «Erdogan’s son in law ‘linked to Isis oil trade’», The Times, 5 Δεκεμβρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<https://www.thetimes.co.uk/article/erdogans-son-in-law-linked-to-isis-oil-trade-whnz3p7vb2p>

Chulov M., «How an arrest in Iraq revealed Isis's \$2bn jihadist network», The Guardian, 15 Ιουνίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.theguardian.com/world/2014/jun/15/iraq-isis-arrest-jihadists-wealth-power>

Chulov M., «Turkey sends in jets as Syria's agony spills over every border», The guardian, 26 Ιουλίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.theguardian.com/world/2015/jul/26/isis-syria-turkey-us>

de Pulford L., «Islamic State's 'Jizya tax' for Christians is pure propaganda», The Spectator, 5 Σεπτεμβρίου 2016, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://blogs.spectator.co.uk/2016/09/islamic-states-jizya-tax-christians-pure-propaganda/>

Di Giovanni J. – Goodman-Mcgrath L. – Sharkov D., «How does ISIS fund its reign of terror?», Newsweek, 11 Ιουνίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.newsweek.com/2014/11/14/how-does-isis-fund-its-reign-terror-282607.html>

Durden T., «Meet The Man Who Funds ISIS: Bilal Erdogan, The Son Of Turkey's President», Zero Hedge, 26 Νοεμβρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.zerohedge.com/news/2015-11-25/meet-man-who-funds-isis-bilal-erdogan-son-turkeys-president>

El-Qorchi M., «Hawala: How does this informal funds transfer system work, and should it be regulated?», Finance & Development , vol. 39, n.4, 2002, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2002/12/elqorchi.htm>

Engel P., «ISIS has found a huge moneymaking method that's 'impervious to sanctions and air raids'», Business Insider, 2 Δεκεμβρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.businessinsider.com/isis-taxation-extortion-system-2015-12>

«Financing of the terrorist organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)», FATF, Φεβρουάριος 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: www.fatf-gafi.org/topics/methodsandtrends/documents/financing-of-terrorist-organisation-isil.html

Giglio M., «This Is How ISIS Smuggles Oil», BuzzFeed News, 3 Νοεμβρίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: https://www.buzzfeed.com/mikegiglio/this-is-how-isis-smuggles-oil?utm_term=.ldp26qQOO#.umRqZNd88

Gilligan A., «How our allies in Kuwait and Qatar funded Islamic State», The Telegraph, 6 Σεπτεμβρίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/kuwait/11077537/How-our-allies-in-Kuwait-and-Qatar-funded-Islamic-State.html>

Heissner S. – Neumann P.R. – Holland-McCowan – Basra R., «Caliphate in Decline: An Estimate of Islamic State's Financial Fortunes», The International Centre for the Study of Radicalisation (ICSR), 2017, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://icsr.info/wp-content/uploads/2017/02/ICSR-Report-Caliphate-in-Decline-An-Estimate-of-Islamic-States-Financial-Fortunes.pdf>

Humud C.E. – Pirog R. – Rosen L., «Islamic State Financing and U.S. Policy Approaches», Congressional Research Service, 10 Απριλίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://fas.org/sgp/crs/terror/R43980.pdf>

«Is Saudi Arabia to blame for Islamic State?», BBC, 19 Δεκεμβρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-35101612>

«Islamic State: Where key countries stand», BBC, 3 Δεκεμβρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29074514>

Mansour R. - Al-Hashimi H., «ISIS and the New War Economy», Gratham House, 8 Ιουνίου 2017, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.chathamhouse.org/expert/comment/isis-and-new-war-economy>

Napoleoni L., «The new economy of terror: how terrorism is financed», United Nations Office on Drugs and Crime – Forum on Crime and Society, Volume 4, no. 1 and 2, December 2004, σελ.31-48 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Forum/V05-81059_EBOOK.pdf)

Phillips-Erb K., «Islamic State Warns Christians: Convert, Pay Tax, Leave Or Die», Forbes, 19 Ιουλίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.forbes.com/sites/kellyphillipserb/2014/07/19/islamic-state-warns-christians-convert-pay-tax-leave-or-die/#657cfb982c25>

Ross T., «Muslim charity stripped of state funding over extremism fears», The Telegraph, 11 Ιανουαρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/conservative/11337846/Muslim-charity-stripped-of-state-funding-over-extremism-fears.html>

Stergiou D., «ISIS political economy: financing a terror state», *Journal of Money Laundering Control*, vol.19, Iss. 2, 2016, σελ. 189-207 διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/JMLC-06-2015-0021>

Sly L., «Al-Qaeda disavows any ties with radical Islamist ISIS group in Syria, Iraq», The Washington Post, 3 Φεβρουαρίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/al-qaeda-disavows-any-ties-with-radical-islamist-isis-group-in-syria-iraq/2014/02/03/2c9afc3a-8cef-11e3-98ab-fe5228217bd1_story.html?utm_term=.7f82b7d72b4d

«Suspicious Report: “ISIS Selling Oil to Turkey through Qatari Brokers”», Veterans Today, 4 Δεκεμβρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.veteranstoday.com/2015/12/04/suspicious-report-isis-selling-oil-to-turkey-through-qatari-brokers/>

Turner C., «Government donation to Muslim Charities Forum denounced as "madness"», The Telegraph, 23 Σεπτεμβρίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/11114599/Government-donation-to-Muslim-Charities-Forum-denounced-as-madness.html>

Ward H. R., «The economics of terrorism», United Nations Office on Drugs and Crime – Forum on Crime and Society, Volume 4, no. 1 and 2, December 2004, σελ.17-30 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Forum/V05-81059_EBOOK.pdf)

Williams-Grut Os., «Here's where terrorist groups like ISIS and Al Qaeda get their money», Business Insider UK, 7 Δεκεμβρίου 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://uk.businessinsider.com/how-isis-and-al-qaeda-make-their-money-2015-12/#6-scamming-banks-1>

2γ. Ιστοσελίδες

«Bin Laden's honey connection», Ιστοσελίδα BBC news world edition, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/1594143.stm>

Fielding N., «The Golden Chain», Ιστοσελίδα: Scribd, Αύγουστος 2009, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.scribd.com/document/98533283/Al-Qaeda-Origins-and-the-Golden-Chain>

«Hawala», Wikipedia, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://en.wikipedia.org/wiki/Hawala>

«Iraq: ISIS Abducting, Killing, Expelling Minorities», Human Rights Watch, 19 Ιουλίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.hrw.org/news/2014/07/19/iraq-isis-abducting-killing-expelling-minorities>

Jenner M., «How Does The Hawala Banking Mechanism Work?», Ιστοσελίδα Mark Jenner & CO Ltd, 3 Ιουλίου 2012, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.mark-jenner.com/how-does-the-hawala-banking-mechanism-work/>

Naik S., «Meaning of ‘diversion of funds’ and ‘siphoning of funds’», διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.bankingschool.co.in/loans-and-advances/understanding-diversion-of-funds-and-siphoning-of-funds/>

«Qatar-Gulf crisis: Your questions answered», Al Jazeera, 5 Δεκεμβρίου 2017, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2017/06/qatar-gulf-crisis-questions-answered-170606103033599.html#blockading-countries>

Quick Guide: Al-Qaeda», ιστοσελίδα του BBC News, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/pop_ups/04/world_al_qaeda/html/2.stm

«Remarks of Under Secretary for Terrorism and Financial Intelligence David S. Cohen at The Carnegie Endowment For International Peace, “Attacking ISIL’s Financial Foundation”», US Department of Treasury, 23 Οκτωβρίου 2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/jl2672.aspx>

«State Sponsors of Terrorism», Ιστοσελίδα U.S. Department of State, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.state.gov/j/ct/list/c14151.htm>

«Types of Suspicious Activities or Transactions», Ιστοσελίδα: Financial Intelligence Unit Belize, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://fiubelize.org/types-of-suspicious-activities-or-transactions/>

«UN human rights panel concludes ISIL is committing genocide against Yazidis», UN News Centre, 16 Ιουνίου 2016, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=54247#.WKiq6NKLtIV>

«US embassy cables: Hillary Clinton says Saudi Arabia 'a critical source of terrorist funding'», The Guardian, 30 Δεκεμβρίου 2009, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.theguardian.com/world/us-embassy-cables-documents/242073>